Ազգային
Գրական եւ Քաղաքական
1909
39րդ ՏԱՐԻ
17 ՓԵՏՐ. Թիւ 8
ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Մ. Մատուրեան Որդի
ԻԶՄԻՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ղ. ՊԱՀԱՏՐԵԱՆ	Տոհմային Անկում	169
Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ	Պարունին	173
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Հայր Մեր	175
Մ. Յ. ԽՏՇԵԱՆ	Տիս. Ալի Բիգա եւ Մագնիսականութիւնը	182
Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ	Տիկին Վասիլուհի Գ. Ճշմարտախօսեան	187
	Թովմաս Թերզեան	189
	Ս. Հայրապետը եւ Տեղւոյն Ընտրութիւնը	190
	Աբեղեան-Ալմաճեան Թատերախումբը	191
	Ընթերցողի Լուրեր	192

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Ն. Հ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ
ԱԼՓԱՍԼԱՆ
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
ԹՂԹ. ԱՂԷՔՍԱՆԴՐԻԱՑԷ

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ "Ա. ՄԱՄԼՈՅ"

ՏԱՐԵԿԱՆ	50 դրշ.	12 ֆր.
ՎԵԾԱՄԵԱՅ	25 »	6 »

ՀԱՍՏ 40 փարա

Հասցէ՝

م. ماموریان مخدومی — ازمیر
آر ولیان مامولی غزتهسی صاحب امتیاز مدیر مسئولی
M. Mamourian Fils — Smyrne

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"Աբեղեան Մամուլ"ի

ԵՐԿԱՐԳ ԵՒ ԱՄԱՓՕՓԱԿ

ԳԻՆ 5 ՂՐՈՒՇ

Դիմել Մամուլեան գրատունը և տպարանը։

Գրաւառուցի վճարող բաժանորդներուս սկսած ենք հետզհետէ ղրկել սոյն Թիւը։

«Ա. ՄԱՄՈՒԼ»Ի

38 *տարուան հաւատարիմ ունեցող փափաքողները կրնան դիմել խմբագրութեանս բանակցելու համար։*

ROYAL EXCHANGE ASSURNACE

ԻՐՔ ԻՐՔ

A. D. 1720

C. WHITTAL & C°

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՍՉԷՆՋ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ և ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ 1720ին ի ԼՕՆՏՕՆ

Գոյք ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. ոսկի վճարեալ ապահովա-
գրութեանց 27206 42,000,000 Անգլ. ոսկի։

ՀՐԴԵՀԻ ԾԻԽՂ

Ռոյալ Էքսչէնճ Անգլիական ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդեհի
դէմ ամեն տեսակ կալուածք, կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայ-
մաններով։

Ընկերութեան սկզբունքն է ճշմարտութեան անմիջական և արդար հատուցում
երկու տարուան կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յատուկ
դեղչ կ'տրուի։

ԿԵԱՆՔԻ ԾԻԽՂ

Ընկերութիւնս ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ

1° *Անհողդ կեանքի տէրողութեան վրայ.*
2° *Խաւսի Ապահովագրութիւն*
3° » » *եւ կրկին դրամագլխով*
4° *Տղոց օժտի դրամագլխով եւ այլ պայմանագիրներով.*
5° *Ընկերութեամբ ապահովագրութիւն*

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալին
ու Զմիւռնիոյ և շրջակայից ի Թրանկոց Թող դրօշեհատներ

C. WHITTALL & C°

Փոխ—Գործակալ *Ընդհ. պատուիրակին* C. O. OSCAN

ՋՈՐՁՀ Ո. ՈՍԿԱՆ

՚՚THE GRESHAM՚՚

"ԿՐԷՇԱՄ,

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԿԱԽԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1848Ի.

Գոյ/ Ընկերութեան	Ա. Ո.	*9014,532*
Տարեկան հասոյթ	» »	*1,438,659*
Վճարուած գումարներ	» »	*20,474,666*

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻ ԼՈԵՏՈ

Ընկերութեան Ապահովագրական բնդհանուր կանոններու վէ նաւանդ 24 րդ. յօդուածը խիստ ուշադրու ընդունիլ կ'ներկայենք, րով «Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան դատարաններու վճիռներն ո՛և է տարբերութեանց առիթ։

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներուն

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹՕԼ եւ ԸՆԿ.
C. WHITTAL & C⁰

ՇԱՀԱԽՈՐ ԱԶԴ

Անոնք որ կը փափաքին կնքահայր ըլլալ, Ձող հրամմէն Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ դիմացը գտնուող *Էֆթիխիա (Բարեբաղդութիւն)* գործատունս ուր կը գտնուի ճոխ մեծերք մը հարսանեկան մոմերու, *Կրշանի*ներու վերջապէս հարսնիքի եւ կնունքի վերաբերեալ ամէն տեսակ պիտոյքներու խիստ ճաշակաւոր եւ սիրեւնոյն ժամանակ դիւրամատչելի գիներով։

Ամենէն դժուարահաճ յաճախորդն իսկ կրնայ կատարելապէս գոհացում տալ իր ճաշակին, վաճառատունս վէց, ուր *Դորայէ Թաֆթայէ, Լուիզիևէ* պատրաստուած կնունքի վերաբերեալ հանդերձեղէնէ— սկսեալ 10էն մինչեւ 200 ֆր. ամէն քսակի յարմար տրամադրութեան տակ դրուած են։

Տիկինները ամենէն ընտիր, ամենէն գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր ապրանքները հոս միայն պիտի գտնեն գնալազանց ալիշ ո եւ է վաճառատունէ աւելի որ տրամադիր 1000 ֆր. նուէր ընծայելիր ապրանքներուն նմանը եւ տեսակը հայթայթողին։

Ինքնայայր եւ կնքամայրեր դիմելէն այս օրուընէ սկսեալ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ դիմացի վաճառատունս, ամենայն վստահութեամբ, որովհետեւ ձեր առաջին այցելութիւնը պիտի հաստատէ Թէ այս տողերը *rեհյամ* չեն եղէ ոչ բուն իրողութիւն։

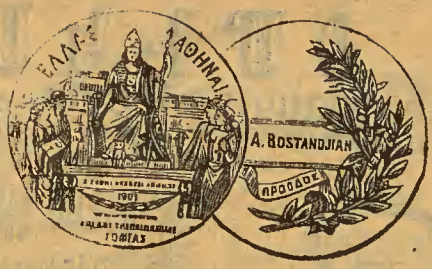

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1903

ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐ ԶՍՌԱՆ ԱՒԹԻՒ **ԷՖԻԼԷ**

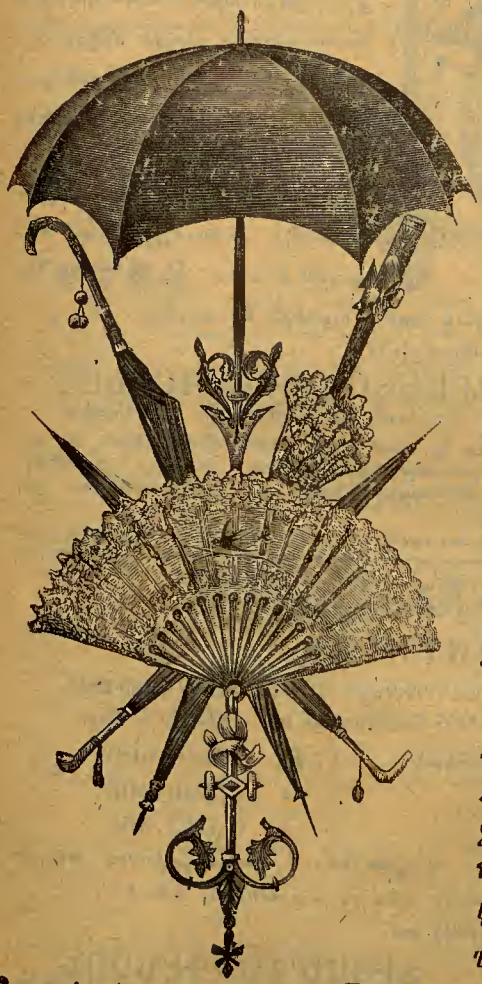

ցայդ բան է կանանց հա-ւար, պարզապէս, պիտանիու-ն ու հաշակառու հովանոցներու հրանալի պահապանութիւն մը, հովանոցներ՝ որոնց շքեղու-թիւնը ու կատարելութիւնը **կը գերազանցեն** *նոյն իսկ* **ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍ-ՏՈՒԱԾՆԵՐԸ։**

☞ ԵԿԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ

ու վստահ եղիք թէ նոյն իսկ ձեր ամենէն գժուարահաճները պիտի գոհանան ամէն տեսա-կէտներով, — Նրբութիւն, Նորութիւն, Ազնուութիւն, Էժանութիւն ժօա պիտի գտնէք նոյնպէս, Հովահարներ որոնք պէտ վեր-ջերս ստացած է, Գլխարակներ, Հեծանիւաձիներ, Ձեռքի կողովիկներ, Գաւազաններ, զար-դարանքի առարկաներ ևն. ևն.

Գաւառի գնողներուն հաւար ☞ **"ԷՖԻԼԷ"ին հասցէն՝**

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

Շիշէճիլէր փողոց — ԻԶՄԻՐ

ՕՄԷԿԱ

ՏԻԵԶԵՐԱՀՌՉԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԵՆԷՆ ՎԱՐՔԻՒՐԸ

ՀԱՍՏԱՏԱԾ 1848ԻՆ

ՕՄԷԿԱ ԱՍԿԻ ԱՐՁԱԹ, ՆԻՋՈՂ ՊՈՂՊՈՋՅՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ *Մեծագոյն մրցանակ*
1900ի Բարիզի ցուցահանդէսին։

ՕՄԷԿԱ — *Ամէն ժամացոյցերու կատարելեալն են՝*
ճշդապահութիւն, ամրակազմութիւն
և նորոգութեան դիւրին միջոցներ։

ՕՄԷԿԱ *Դիւրաւաճառելի գիներով*
ծախուած ժամացոյցներու ամենէն
բազմազիներն են։

ՕՄԷԿԱ *Ամէն մարդու գրպանին մէջ գտնուելիք միակ ժամացոյցն է ան։* ՕՄԷԿԱ

Անմրցելի, անբաղդատելի միակ ժամացոյցներն են ասոնք։
Դիմել առ միակ ներկայացուցիչն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Շուխաճ-Պէզէարէճ Թիւ 2 — Իզմիր

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մրերէ մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու արուեստ եւ կիներու համար շղթաներ գոհարեղէններ ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատուկ ամէն տեսակ գործիքներ։

Ցանձնարարութիւնք փոստով եւ պատուատոր կերպով կը կատարուին։

ՆՈՐԹՋԷՐՆ

(NORTHERN)

ՀՐԴԵՀԻՔԵԻ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի Գործակալութիւնն հաստատուած 1864ին ի վեր

Գրամագլուխ Ընկերութեան	Լ. Ս.	3,000,000
Տարեկան Հասոյթ	» »	1,600,000
Պահեստի գումար	» »	6,673,000

Ընկերութիւնս նպաստաւոր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամէն տեսակ ապրանքներ եւն. եւն.։

Տեղեկութեանց համար դիմել առ

ՃԷՅՄՍ ՀԱՔԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈՓՐ ԱՍԻՈՅ

Ֆրանկաց փող, Բասմաճ Սթուրցուենկեր

ՑՁԻՆ ՏԱՐԻ

17 ՓԵՏՐՎԱՐ 1909 — Թիւ 8

ՏՈՀՄԱՅԻՆ ԱՆԿՈՒՄ

(ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)

«Տոհմային անկում» որակականէ տարբեր վերապիրով մը կրնայի չէ յատկանշել մեր ցեղին ներկայ տխուր վիճակը. Որովհետեւ կեանք չի կայ, որովհետեւ Շարժուձեւ կը պակսի և «ուր որ չարժում գոյութիւն չունի, այնտեղ մահուան ուրուականը կը պատանդի» կը գրուայ Ֆլամարիոն:

Հոյակապ նկարագիրներու, հոժիկու կամքերու կապարեալ ապագաի մը մէջ ցեղովին պատէպատ կը գարնուինք, ինչպէս հին գարերու Իսրայէլացիները Եգիպտոսի աւազուտքներուն մէջ, սակայն մեր Մովսէսը չի գա՛ր, չի գա՛ր . . . :

Ձակատագիրը կը տանի մեզ: Բազդը ուղեցոյց ունինք մենք մեզ: Ի՞նչ կ'ընենք, ո՞ւր կ'երթանք չենք գիտեր: Ի՞նչ ենք, ինչ պէտք է ըլլանք, ո՛ր հանգրուանները պէտք է աւրչաւենք, ո՛ր կայանները չունչ առնելու ենք, որպէսզի կազդուրուինք, այս բոլոր հարցականներուն պատասխանելու ուժ ու կարողութիւն չունինք: Հայ ցեղը իր մարդ արէն, իր իմաստուն փիլիսոփան չերկնից տակուբին: Մտակորոյս, ուշաթափ և բոլորովին ապիկար ու տկար, օդին մէջ մխոյն ձիչեր կ'արձակենք, ձեռքի չարժումներ կը նկարենք, բամբէրէն վար չենք իջներու: Միջակութիւններ ու սահման հոգիներ ժամանակակից ընկերական կեանքի ամենադերփուռ ուղիներէն կը յառաջին մեզ ճամբայ ցոյց տալ, առանձ մեծ խորհուրդի մը, պատմ միմոզոյն մատնոզութեան: Կ'ըսես ցեղին մէջ կամք ու կորով չի կայ, կ'ըսես պատմական ազ-

գի մը հոյզն ու հիւթը վաղուց հատեր լմնցեր են մեր երակներէն։

Նոր Թուրքիայի բոլոր միւս ժողովուրդները իրենց ներկան և ապագայի կեանքը կը դարբնեն իմաստուն չանքերով և գիտակից չարժումով։ Դէպի իտէալ մը կը ձգտին և «իտէալ մը, վեհապոյն գաղափար մը, նոյն իսկ վսեմ ու չքեղ երազ մը չը հետապնդող ժողովուրդը ուշ կամ կանուխ կորուստի դատապարտուած է» կ'ըսէ Կիւսթաւ լը Պօն։ Մեր դրացի համայնքները ցեղային չինարար համերաշխութեան մէջ մեր վրայ փառաւոր յաղթանակներ կը տանին, իսկ երբ մենք առտուան լոյսին աչք կը բանանք, կը տեսնենք որ ոչինչ չենք կատարած բացի բիւզանդական վայրավատին բանավէճերէ։ Մեր բոլոր ուժը դժբաղդաբար լեզուներու տակ ամբարուած կը մնայ։ Ուղեղի և բազուկի մէջ չարժումի չիղերը դանակի ուժեղ հարուածներ ընդունած են։ Կը դանդաղինք, կը տատամսինք ու դիակի մը նման հողերուն վրայ նետուած կը ապականք միւս ժիր և արթուն ժողովուրդներուն քով։ Բոլոր մեղքերը բանութեան վիզը կը փաթթենք ու երբէք չենք զններ ցեղին հոգին և չենք հարցներ թէ՝ ազատ Աբտաահմանի մէջ գոնէ ի՞նչ կեանք ապրեցաւ հայութիւնը . . . ։

Եթէ դեռ ունենայինք ապրելու չօրաւոր կամք և իմաստութիւն, եթէ տակաւին կրէէինք կաթիլ մը մեր ցեղին հինաւուրց պատմական արիւնէն, գերութեան չղթաներու առաջին խորտակումին պօռալէ, վիճելէ ու երգելէ աւելի, նախ պիտի մտածէինք խորհուրդ պիտի ափսոսէինք մենք մեր մէջ, ձեռք ձեռքի մեր վէրքերուն դարմանը պիտի փնտռէինք։ Արդէն մահուան դուռը մօտեցեր է ինք։ Ֆիզիքական, բարոյական ու իմացական ախտաժէտ կազմուածքով ողջունեցինք նոյնածագ կեանքը։ Շլացանք, կուրցանք, մենք մեզ կորուսինք։ Մինչդեռ պարտաւոր էինք ազգովին խոկալ ու գործնական մեր ախտերէն Նոր Թուրքիայի նորագոյն կեանքի պայքարին ողջ առողջ չծուելու համար։

Չըրինք այս մեծութիւնը, չունեցանք այս առաքինութիւնը ու գերութեան մէջ ժառանգուած անկումի սև չրչանը ազատութեան պայծառ օրերուն ևս կը չարունակենք։ Ինկած ենք ֆիզիքապէս, ինկած ենք բարոյապէս և ինկած ենք իմացական տեսակէտով։ Պէտք է տիտանեան, մեթոտիկ աշխատանք այս երբեակ անկումներէն բարձրանալու և ազգերու մէջ արժանաւոր դիրք մը գրաւելու, որպէսզի կարողանանք գիտնալ թէ՝ ո՞ւր կ'երթանք։

* * *

Գլխաւոր ուշադրութեան արժանի է ցեղին ֆիզիքական հիւծած կազմուածքը։ Ժողովուրդի մը ֆիզիքականը ընդլայն պէտք է հասկնալ անոր մտտեսական կացութիւնը։ Ե. հայուն մտտեսական վիճակը վատթարագոյն է իր բնագաւառին մէջ քան այլ տեղ։ Ու

«Ինչպէս որ ո և է մարզական անհատ պարտաւոր է իր բոլոր կարողութիւններէն ու պէտքերէն դերադաս բռնելու ֆիզիքական առողջ կազմուածքը՝ կեանքի պայքարին տոկալու համար, նոյնպէս ալ ժողովուրդներուն անհրաժեշտ է տնտեսական բարւոք կացութիւն միեզերական անաւուր պայքարին մէջ ուժաստառ չի կորնչելու համար» գրած է Սբէնսըր։

Այսօր Հայութիւնը իր երկրին մէջ տնտեսական վիթխարի գործիքի մը մատնուած է։ Մինչև որ այդ գործին վերջ չը տրուի, ազատութիւնը լոկ բառ, յառաջդիմութիւնը անուրջ, գարպացումը դնարք և ապրիլը մահ կ'նշանակէ։ Երկրին ժողովուրդը որ մեծ մասով հողագործ դասակարգէ կը բաղկանայ, պէտք ունի հողի, պէտք ունի սերմի, պէտք ունի լծուոր եզի և գութանի։ Պիտի կրնանք չուտով հայթայթել այս անհրաժեշտ պիտոյքը։ Հարցընելը ոճիր է այլևս։ Պարտաւոր ենք մեր բոլոր ճիգը, մեր բոլոր կորովը առ այս թափել, որպէս զի ժողովուրդը իր ֆիզիքական-տնտեսական ոյժը ամբարէ վերջ կարողանայ նաև դարմանել իր բարոյական ու իմացական խանգարուած organismeը։

* * *

Մեր բարոյական անկումին աչքառու մէկ ապացոյցն է ժողովրդային լճացած, նեխած կեանքը ուր անշարժ և անաչխատ կը տապլտկինք ազատութեան հռչակումէն ի վեր։ Պապակութեան ու մուրացկանութեան այն խժալուր ազազակներն են, որոնք ամէն կողմէ կը բարձրանան ի խնդիր նպաստի, չըբանալով հանդերձ թէ՝ ճչմարիտ տառապեալներ անպակաս են շատ տեղեր։ Ու այս պապակութիւնը և արժանապատուութեան զգայուն խանգարումը անմիջական արդիւնքը չէ՞ միթէ մեր տնտեսական աղկազկ ու ողորմելի վիճակին։

Այս փաստերէն զատ, մեր տոհմային ներկայ բարոյական անկումին ու ցաւին գլխաւոր կարելի է նշանակել զանազան տեսակի հասարակական-ընկերական վարդապետութեանց մեր մէջ մուտք գործելուն հետևանքով՝ հանրային լուրջ վտանգի մը պատճառն, համազգային կենսական խնդրի մը առջև դոյց ալուած անհամաձայնութիւնը, ըսե՛նք անհամերաշխութիւնը։ Ներկայ երևոյթը ի հարկէ հետևանքն է հասարակական-ընկերական վարդապետութեանց թիւր ու սխալ ըմբռնումին, լայնօրէն ու լիովին չի լուսաբերուած միտքերու կողմանէ։ Հզօր ու կուռ իմացականութիւն մը բազմակողմանի և լաւագոյն կերպով կարող է ըմբռնել ո և է փիլիսոփայութիւն, իսկ ակար, աղքատ միտք մը փիլիսոփայութիւնը իմաստակութեան պիտի տանէր։ Հիմայ մեր մէջ՝ ամէն մէկ գրել կարդալ գիտցող անհատ իր օրէնքը, իր ուրոյն վարդապետութիւնը կամ սկզբունքը ունի, լաւ կամ գէշ։ Այս իրողութիւնը մե-

ղեպքերի պիտի չկատաւուէր, եթէ հանրային ոեւէ մասնդի հանդէպ կարողանայինք մեր քաղաքական-ընկերական համազումները, ակնքունքներուն գոհ չի տալ Ազգային ընդհանուր չահը, զոր պաշտպանելու միակ զօրաւոր սիջոցը ներկայ ժամանակին մէջ հաւատարմութիւնն է «la solidarité»։ Մեր բարոյական վէրքերէն մէկը ահա այս հատերաչիս ոգիին պակասն է։ Ու լաւ գիտնանք թէ՝ ինչպէս բոլոր մարդկային անհատներու, նոյնպէս նաեւ ամբողջ մարդկային ընկերութիւններու ապառումին, քանդումին մեծագոյն կը նպաստէ ոեւէ բարոյական վէրք, ոեւէ հոգեկան վիշտ։ Այս անկումին ամենաազդու դարմանը ա՛յն ատեն միայն գտած պիտի ըլլանք, երբ որ ուժ առնք մեր մտաւորական կրթականն գործին, դատախարակչական գործին, միտքերու եւ սիրտերու կատարեալ լուսաւորութեան ու ճշմարիտ գիտութեան գործին։

* * *

Բարոյական տեսակէտէն երբ խնդրակատին անդրադառնանք, այս կողմէն ևս ոչինչ ունինք մխիթարական։

Ունի՞նք համբաւ մը ձգած դատախարակներ, կրթական մշակներ, ոեղին հոգեբանութիւնը ու պատմութիւնը վերլուծող հոգիբաններ, փիլիսոփաներ։ Ի ո՞ր պիտի ճամբայ ելլենք ատոնք փնտռելու։ Պատճառներ կոյց տալու պիտի աճապարեն չատեր այս մտաւորական ամլութեան։ Բայց ահա վերջին պատճառները. ապագան ի՞նչ պահած ունի արդեօք։ Ան այժմ ունինք միայն սոփեաններ, ողորմելի խմաստակներ, կիսած sociologue-ներ։ Ասոնցմով ազգ մը չէ կարող առաջդիմել, բարգաւաճիլ ու ապրիլ։ Ճշմարիտ գիտունի, ճշմարիտ փիլիսոփայի, ճշմարիտ դրագէտի և դատախարակի պէտք ունինք։

Մեր կրթական-դատախարակչական գործը արգահատելի թեան սահմաններէն անդին չանցներ։ Այս անեսախանձելի կացութեան իբրև արդիւնք մեծ մասդերու պակասէն կը նեղուինք։ Ազգի մը մեծութեան հիմնաքարը դատախարակութիւն ու լուսաւորութիւն է արդի դարուս մէջ։ Ո՛վ պիտի տայ մեզ այս երկու միջոցներն անդակները կհանքի քարհղձումին, գերեզկացումին ու ազնուացումին։ Ազգային խորհուրդ վարժարաններ, դիտութենէ և մանկավարժութենէ զուրկ դատախարակներ։

Այժմէն աշխատելու է եռեսակաս համալսարաններու մէջ ուսած չարք մը մանկավարժներու պատրաստութեան, որպէս զի ապագայ սերունդին ճակատագիրը ոչ թէ բաղդի բերումներուն այլ գիտութեան հիմերուն վրայ դարբնուի։ Այլապէս ճակատագիր պիտի ըլլայ մեզ, միայն ա՛յն, ինչ որ էինք ստրկութեան խաւարչային շրջանին մէջ։

Օսմանեան նորածագ ազատութեան փառքին ու պատիւին համար, մեր դարաւոր պատմութեան ու ցեղին պարծանքին համար, պարտաւոր ենք անյապաղ ազգովին հաւատաշխութեամբ աշխատանքի ջնդիլ դարմանուելու համար տհմային վիրոյիչեազ երբեակ անկումներէն ու վերածնունդի երկունքով կենդանանալու համար։ Այլապէս անտարբերութիւնը և աշխատանքէ փախուստը Հայութեան տապանաքարը պիտի կերտեն։ Ու ներկայ սերունդը միմիայն սև օրհրուն համար կարողացաւ ոգևունել ազատութեան արեւուն լուսապայծառ ճշդումները։ Ո՞վ է այդպէս մտածելու։

Այո՛, անուրանալի են այն վիթխարի դժուարութիւնները, որոնց հետ դէմ դէմի պիտի կանք վերածնունդի հակայ պայքարին մէջ։ Որովհետև չորս կողմիցնիս վերեզմաններու աւերակներ կան սփռուած։ Սիրտերնիս աւեր, Հայրենիքնիս աւեր։ Սակայն «Au dessus les tombes en avant»— Վերեզմաններու վրայէն դէպ ի առաջ — ըսաւ կէօթէ, այդ հոյակապ ու ոգեզեղական նանճարը, երբ իր գաւակին մահուան գոյժը առաւ։

Փիլիսոփային այս խօսքերը թո՛ղ տատապող Հայութեան նշանաբանը ըլլան։

Աղեքսանդրիա

ԳԵՒՈՆԴ ՊԱՀԱՏՐԻԱՆ

ՊԱՏԳՈՐՔՆ

ՍԻՄԱԿԻՆ

Վերջալոյսը դեռ կերազէ լեռներուն
Լուրթ կողերուն վրայ անուրջ մը ոսկի,
Եւ շողերու խաւտեաշ խուրձ մը շրաւուն՝
Հարէմէն ներս, անգաղնապահ՝ կը սողոսկի։

Կը հովահրէ գարնան զեփիւռ մը՝ թեթեւ
Վիժակները պատուհանին կիսաբաց.
Հարէմլիքին կը ծրփայ խորն հեւ ի հեւ՝
Սեւերներու կապոյտ պար մը ոսկեմած։

Բարձիկներու ծիւնադէզի մը վրայ
Ընկողմաներ է հանդիսը մեղկօրէն.
Բազմոցէն վար կախուած՝ հեշտիւ կ'երերայ
Դիրգ ու նազոտ ծոյլ սրունքը ծիւնեղէն։

Իր հինայոտ մատուըներով կը դափէ
Ծրընծդայատոր նըրբին դափ մը սարսռուն,
Որ կը դողայ ոսկեքանդակ սաւափէ
Նըրբագալար շըրջանակին մէջ թռնդուն։

Եւ շըրթներէն կը թըռչըթի մի պարերգ,
— Ծոյլ վանկերու ծըփուն պար մը հազիւ հնգ.
Մինչ կը պարէ սենեկին մէջ՝ կիսամերկ
Գարունի մը նոճեհասակ, նոճենազ։

Ապակիէ բահաւանդներ գոյնըզգոյն՝
Կ'ողջագուրեն յոյր ծըղինեըն իգական,
Եւ յուռուկքներ կ'իյնան վիզէն պարուհույն
Էնթարիէն, լանջքին վըրայ դիւթական։

Կշռութիւններ, դանդաղ ու ծո՛յլ ու ծըփուն,
Կ'արբեցունեն նազելազեղ պարուհին,
Որ հեշտօրէն կը կարկառէ, սարսըռուն,
Բոլոր զանծերն իր դիւրաթեք իրանին։

Դասակներու կիրառութեամբն իր ճարտար,
Նա կը թըւի, ափերուն մէջ վարդագոյն,
Գաղել օդէն նոր պատրանքներ անդադար,
Որ խոյս կուտան մատիկներէն պարուհույն։

Ու երբ, թեթեւ, կը պտուտքի թեւամբարձ,
Ինքն իր վըրայ, իբրեւ փարոս մ'անայլայլ,
Շըրջագգեստին հողմահարէն թրծոտարձ
Դուրս կը ժայթքէ զոյգ մը սըրունք ծիւնափայլ։

Ու մերթ, նազով, գըլուխն ուսին կը հակի,
Թոպոպներու ողկոյզին մէջ յորգագեղ.
Կը շողշողան խոշոր օղերը ոսկի
Իր կշռաւոր նազանքներէն հեշտագեղ։

Եւ յեթ ընդ կոյս՝ մէջքը յանկարծ կը շըրջի
Տալով պորտին շարժողութիւն մ'առածիգ,
Մինչ կը պոռթկայ էնթարիէն նարընջի՝
Զոյգ ծիծերուն առատութիւնն համբարձիկ։

Թիր, կիսափակ, սոթ նայուածքը պարուհույն
Կը սըպըրդի առեւանանց ընդմէջէն,
Եւ նըրբագիծ, սեփսեւ շուփան յօնքերուն՝
Ձերմակ դէմքին կուտայ փայլ մը տարօրէն։

Ու կըճպարէ, նա կը պարէ դեռ երկար,
Սուտերներուն մէջ գունագեղ իրիկուան,
Մինչ հանըմը կը դափէ դափն անդադար,
Ծընծղաներն ալ ցանկութենէ կը դողդղան։

Ա՛լ լեռներուն վերեւ բան չէ մընացեր
Ոսկեգընդուղ վերջալոյսի երազէն,
Եւ գիշերուան սեւ, անթափանց սուտերներ,
Հարէմին լուռ խորհուրդները կը հիւսեն։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՏՐ ՍԷՐ(*)

ԽԴ

Մահատիպ էր իր գեղեցիկ երեսը։ Վիշտը, տառապանքը, լքեալ կոյսի ամօթը, մայրական տկարութիւնը, աչխարհի վրայ ոչ ոք ունենալու, անուն մը չկրելու զրկանքը ակօսներ չէին բացել անմեղութեան յօրինած այդ մաքուր պատկերին վրայ։ Իր բեկուն սիրտէն, զոր փթթելու վայրկեաններուն իժ մը փորձած էր խայթել, իր անարատ արիւնը իբրև գեղթափ վտարած էր մահառու թոյնը։ Որբէլա մայր արդէն՝ բայց իր ամբողջը կը նուիրակատարէր մանկամարդ աղջիկ մը, որ տակաւին կը կարօտէր մի քանի դակաթ մօր գգուանքին։

Սուգի սև հանդերձանքին մէջ նա կ'երևէր այնպէս՝ ինչպէս պիտի երևէր ահարկու քրմապետին առջև կենդանի թաղուելու դատապարտուած վէտեան կոյս մը. բայց Որբէլա չէր մեղանչած իր բնական ուխտին հանդէպ. աղջիկները ուխտ են կնքած բնութեան և ընկերային բարոյականի հետ՝ սպասել իրենց սրբութիւնը նուիրելու և քան այնմ վերատին սրբագործուելու համար մինչև սիրոյ պաշտօնապէս պսակման մեծ օրը...։ Որբէլա չէր դրժած իր ուխտը, այլ իր սրբութիւնը գողցուած էր կամ բռնի յափշտակուած, ինչպէս վայրենի մոլեգնագղ մը սուրի, կրակի և տանջանքի տակ պիտի թրքացնէր հայ մը. ։ա կամաւ նահատակուելու բարոյական ոյժ ունէր փոխանակ իր սրբութիւնը զոհելու, սակայն վագրի ճիրաններուն մէջ իր կուսութիւնը խախտուած գտաւ այն վայրկենին երբ անոյշ քունէն կ'արթնանէր...։

Այս պարագային մէջ հասարակաց դատաստանը խստապահանջ է, անարդար ու քարքարիկ. արկածը միշտ բան մը կ'առնէ, կը տանի լռնաբարուած կոյսէն, կրակը ինկած անգամանդը միշտ բան մը կը կորսնէ իր նախկին արժէք ու փայլէն, գոնէ մեր մէջ այսպէս է...։ Որբէլա կ'զգար իր անարատ ճակտին վրայ խաբկուած ամօթի նշան մը, ասոր համար մահատիպ էր իր գեղեցիկ երեսը, ասոր համար չէր կարող լարձրացնել իր նայուածքը։

— Որբէլա՛... գոչեցին բոլորը միաբերան, և առաջին ան

(*) Տես Թիւ 7, էջ 156։

գամ Վիրգին թռաւ գրկելու։

— Օ՜հ, խեղճ քոյրիկ, դո՞ւ . . . և իր թևերուն մէջ առաւ ու լայն թիկնաթոռի մը վրայ բազմելով գրեթէ իր գիրկը նստեցուց զանի. — Դո՞ւ, ինչ ուրախութիւն . . . և իր տաք համբոյրնե-րով կը ծածկէր անոր գեղեցիկ երեսը։

Այս ջերմագին ընդունելութեան հանդէպ Որբէլա կը չառաջ-նէր այժմ, ոչինչ կրնար պատմել, արտասուքը ուր ուրեք իր արտասանած բառերը կը կխեղդէր։ Բոլորը յուզուած էին. երէցկինը ուզեց գրկել Որբէլան, բայց այժ չունեցաւ ամենուն առջև սա-սարան հանել ինչ որ իր սիրտը կը թնդացնէր. քահանան լուռ կը մնար ու կ'աչխատէր իր արցունքն ըմպելու. Վիրգին կուլար նոյնպէս, Որբէլայի ներկայութեան անցեալին յիշատակները բեմ կ'ելլէին, ու երկու անտիսկան այրիները համր ու լուռ՝ կը նե-կայացնէին անթոդդութեան և սուգի թատրը։

Ընթրիքէն յետոյ Վիրգին անդադար կը խօսէր, բիւր հարցում-ներ կ'ուղղէր Որբէլայի ու միևնոյն ժամանակ զգալով որգեկորոյս այրին վիշտը՝ իսկոյն կը փոխէր խօսքին ուղղութիւնը, կը չանար զուարթ երևիլ ու չէր կրնար։

Երիցուհին կարգի կոչեց զանոնք մեղմիւ, յիշեցնելով որ պար-տաւորութիւններ ունէին կատարելու, մին իբրև մայր և միւսը նոյնպէս որդեգրուած մի խեղճ որբի մայր։

Այս յայտնութեան վրայ Որբէլա վիրաւոր ագաւնիի մը նայ-ւածքով ուզեց քննել երիցուհիին սիրտը, ու դառնալով աւագե-րէցին՝ դող հանեց անոր զանգուածը։

Վիրգին ոտք ելաւ ու բռնելով Որբէլային ձեռքէն քաւ ժըպ-տալիր։

— Երթա՛նք, քոյրիկ, բաժնուելու մեր պատրաստութիւնները։

Որբէլա դող ելաւ վերնայարկը բարձրացող սանդուղքին վրայ, աստիճանները նոյնպէս կը քայքայուէին իր թեթև ոտներուն տակ. այժմ պէտք էր անցնիլ այն դժոխային սենեակին առջևէն ուսկէ դուրս եկած էր խորտակուած . . . նա պիտի իյնար եթէ Վիրգին իր թևը չբռնորէր մէջքին։

— Օ՜հ, ո՛չ, չեմ կարող այլևս . . . կը հեծկլտար Որբէլա։

— Ինչ ունիս . . . միթէ կը նեղուի՞ս իմ ընկերութենէն . . . օ՜ն, քալ եղիր ... գնա՛նք, գնանք . . . կը կրկնէր Համբարի այ-րին, — և իր թևերուն մէջ գրեթէ գրկած կը վերցնէր նոյն Համ-բարին գոհը . . .։

— Տիկին, չնո՛ր . . . կողկողաց Որբէլա։

— Ո՛չ այդպէս, քոյր կոչէ զիս . . . ես քեզ վշտակից՝ և դու բաժնէ իմ կեանքը, որ պէտք ունի քեզ նման մի քրոջ հոգածու-թեան, վասն զի ես չեմ կարող այլևս տանիլ երկու երախաներու...։

— Ա՛հ, այո՛, գնա՛նք, գոչեց Որբէլա ընդմիջելով Վիրգինի

խօսքը, ու նոր ոյժ ստանալով երախաներու յիշատակումէն, ա-ռաջ անցաւ ու վազեց իր երբեմնի տիրուհւոյն հնչասիւեակն իր ձեռքով բռնելու։

Ինարանի կանթեղն աղօտ կը լուսաւորէր հոն, երկու օլօրոց-ներ դրուած էին գորգին վրայ իրարմէ հեռի, Որբէլա ինկաւ ա-նոնցմէ մէկին վրայ և սկսաւ հոտոտել քնացող երախան։ Իր ե-տևէն Վիրգին ձայնեց։

— Կը տեսնե՞ս աղջիկս, Զարուհին, ազուր չէ՞։

— Իր մօրը կը նմանի... հապա մի՞սը...։

— Ահա, հոն...։

Ու Որբէլա անցաւ միւս օրօրոցին, բացաւ վերմակը, քակեց խանձարուրը ու վեր առաւ մանկիկը։

— Ո՛դու... հեկեկաց, ու վերջին վանկը երախային ճիչով իր կոկորդին մէջ մարեցաւ։ Մէկքենաթաթ բաց ըրաւ իր կուրծքը ու մանկիկն իր երկու թաթիկներով փարեցաւ ստինքին և իր կոկոն բերնին մէջ սկսաւ քամել անոր պուտը։

— Զարմանք, գոչեց Վիրգին, այս տղան օրերով դժուարացաւ ինչ ընդունելու իր անունդը. մինչդեռ հիմայ... իբրև թէ դու եղած ըլլայիր իր հարազատ մայրը...։

— Ինչ է անունը, հարցուց Որբէլա իր խօսակցութիւնն չլսել ձեւացնելով։

— Աստուր, ըսա որում Աստուած մեզ տուաւ այդ պարգևը...։

— Աստուած...մրմնջեց ծծմայրը նորէն հոտոտելով մանկան գլուխը։

Ու երկու ծաղկաւոր մայրեր իրենց պհպհներով նստած դէմ առ դէմ, նախ Վիրգին սկսաւ կրկնել իր հարցումները։

Այժմ Որբէլա բոլորովին այլափոխուած էր, այլևս մահատիպ չէր իր գեղեցիկ երեսը, վարդադոյն նկարուեցան իր անարատ թը-չերը. այժմ քաց կար իր մարած աչերուն մէջ. նա ուժեղ էր ու գո-րեաւոր՝ այն հաւատքով որ ոչ մի բռնակալ պիտի լինէր կարող զըր-կել դինքն իր բաղդէն. նա փարատած էր ամբողջ մռայլն իր միտ-քէն, բոլոր երկիւղն իր սիրտէն. այժմ յստակ կը լսէր Վիրգինի հարցումներն ու կը թափանցէր անոնց իմաստին։

Տրամախոհութիւնը կը շարունակուէր։

— Ախ ղմ աղջիկ, ի՞նչ եղաւ քեզի... որքա՞ն տառապեցար դու...։

— Ե՞ս... ամենևին, գէշ երազ մ'էր որ անցաւ ինչպէս կու-նենան աշխարհի ամենէ երջանիկ աղջիկները...։

— Եւ ամուսինդ ծովային արկածի մը զոհ գնաց...։

— Ծովային...։

— Տանելով իր հետ նոյնպէս և քու զաւակը։

— Զաւակս կրկնեց Որբէլա իր կուրծքին վրայ ուժգին սեղմե-

լով որդեգիրը։

— Գոնէ երջանի՞կ էիր, ամուսինդ քեզ կը սիրէ՞ր, կը պաշտէ՞ր...։

— Որքան մարդիկ կարող են չսիրել կիները...։

— Ա՜հ, ուրեմն դուն ալ...։

— Ինչու՞ զարմանալ, քոյր իմ, ես ինչո՞վ կրնայի գերազանցել քու դիրքը, հաւատարիմ քու կարպացման, քու կատարելութեան, քու անսգիտ անձին, դու որ սիրեցիր ու զոհուեցար, իսկ ես... ես առանց սիրելու...։

Որբէլա չկրցաւ չարունակել, այժմ կը դողար, բայց ոչ տկարութեան հետեւանքով, այլ վրէժի արբեցութեամբ ծարաւի, ու զբաղուած բարկութեան հետեւանքով կը միայր իր անտիսական անձը։

— Շարունակէ՛...ըսէ ինչ որ չպիտի կարենայիր խոստովանիլ մինչեւ իսկ քահանային, մինչեւ իսկ Աստուծոյ։

— Քահանայ... Աստուած... մրմնջեց Որբէլա մի դառն ժպիտով, որ կ՝աքօղէր հեգնական չէշտը ու միւնոյն ատեն ահաւոր ատելութեան մաղձը։

— Շարունակէ, քանի որ մեր երկուքին ամուսնութեան սրկածին վախճանը նոյն անդարմանելի հանգամանքով կը ծանրանայ մեր վրայ, որքան ալ տարբեր պայմաններու տակ ըլլային մեզ խորտակած. ինչու՞ պահել ինէ քու կեանքը, քանի որ դու գիտես արդէն իմ ճակատագրի բովանդակ պատմութիւնը։ Ծովն առաւ ինէ իմ ամուսինը, նոյն ծովը տարաւ և քուկդ... նա դադրած էր զիս սիրելէ, դու երբէք չսիրեցիր քու սէրը...։

— Ծովը... ծովը... սակայն ծովը բաւական չէր չարը պատժելու...։ Չարը պէտք էր ապրիլ, ինչպէս կապրին իր զոհերը, դու, ես...։ Մահը վերջակէտն է կեանքին, անէացումը հաւասար է կենդանիներուն համար. երբ արեւը հրաժարի երկրէն՝ խաւարին մէջ ամեն գոյն սեւ է ու միօրինակ։ Չարը պէտք էր ապրիլ քաւելու համար իր արարքին վոխարէնը. բայց հակառակը պատահեցաւ. ոճրագործն չտապեց գնալու հոն՝ ուր որ իր զոհերը յաւերժական կընթանան, անչուշտ կեանքի փշալից ճամբուն մէջ տակաւին երկար տառապելու համար, պատասխանատուին անուն վարդապետութեան յիմար աւանդով դէռ տարիներ չարչարուելու համար...։ Հաւատա, քոյր իմ, ես այս բոլորը ոչ ոքէ չեմ սորված, ոչ մէկ գիրքի մէջ չ'եմ կարդացած, վասնզի ես իրրեւ մի վայրի ծաղիկ՝ բուսած էի անմշակ բայց հաստատուն հողի վրայ, ու ես կը տեսնէի աշխարհը լուսափայլ ու մարդիկը հրեշտակի երեսով. ես ուր ուրեք կը տիրէի իմ ծննդեան պատմութիւնը չգիտնալուս համար, բայց իրրեւ մի կատր թեթեւ ամպի ստուերով կանցնէին այդ րոպէները իմ դէմ տրէմ ու կայտառ ճակտէս. յետոյ սակայն ես քամեցի կեանքի դառնագոյն բաժակը. ես չատ լսեի, քոյրիկ, և արտասու-

քը հողի մեծ պաշար գտաւ իմ մէջ չաղելու համար թունաւոր ցից-խը մարդկութեան հանդէպ...։

— Ո՛չ այդպէս, Ոլրբէլա, ճակատագրին հարուածը լեզ չափա-զանց յոռետես է ըլլար. կեանքի բուն քաղցրութիւնը, բուն երջան-կութիւնը պարտականութեան և առաքինութեան մէջ պէտք է փնտռել...։

— Բառեր, առածներ... տիեզերքը միակողմանի դատող տե-սակ մը փիլիսոփաներու, ծոյլ և անկարող մենակեացներու, ընկե-րութեան չիղերուն մէջ չըլլող ատեպ կեղծաւոր ու մերթ յանդու-գն բաղդատիչներու հնարած վարդապետութիւններ, որոնք տա-ռապած հոգիներու համար, գործնականին մէջ, միխիթարական հան-գամանք ալ չունին գոնէ...։

— Սակայն դու պիտի վշտանա՞ս երբէ ըսեմ թէ այդ բոլորը տը-խուր ճշմարտութեան քօղով թաքցուած թիւր կարծիքներ են, որոնք ատեպ կը ծնին պատահարներու առթած, թշուառութեան հասցած և անհանդուրժելի տառապանքին հետևցուցած աւերակ-ներու մոխիրէն. աւերումներ, մոխիրներ, որոնց վրայ մարդ կա-րող է նորէն կանգնել անմեղութեան արքայութիւններ, կեանքի հոյա-կապ թատրոններ և ազատութեան տաճարներ։

— Այո՛, այդ բոլորը կարելիութեան սահմաններէն դուրս չ'են լքուած, քանի որ կեանքը պատերազմ է կըսեն, ու պատերազմի մէջ հակառակորդներէն կամ մին պիտի յաղթէ կամ միւսը. սակայն այդ արիւնի դաշտին վրայ յաղթական բանակէն իյնող զինուորն ալ չ'վերականգնիր այլ ևս...։ Կուգայ օր մը ուր հրդեհուած պալա-տին աւերակներուն վրայ կառուցուած տաճարն ալ իր կարգին պի-տի փլչի, և ահա նորէն աւերակ, վանդի սատանան չմեռնիր, նա ամէն պարագայի մէջ կը հայածէ բարութեան Աստուածը և անոր գործերը... յաղթականակը միշտ կը մնայ դևին։

— Ո՞վ գիտէ... ոչ մի հանճար չէ արտօնուած ազատութեան յաղթանակին դէմ իր յոռետես տարակուսանքը վճռական հանգա-մանքով հռչակելու։

Ո՞վ գիտէ երբէ նոյնպէս ինքնախաբութիւն մը չէ այդ պայծառ երևակայութիւնը...։ Բայց խօսինք մեր վրայ։ Դու, Վիրգին, դու որ ծնած էիր ազատութեան, այսինքն երջանկութեան բոլոր հա-ճոյքներն իրարև քու սեպհական իրաւունքը վայելել, ըստ որում ազատն է երջանիկը, ո՞վ և ինչո՞ւ յափշտակեց այդ իրաւունքը քենէ. դու ինչո՞վ մեղանչեցիր Աստուծոյ կամքին, բնութեան օրէնք-քին և մարդկան իրաւանց դէմ, ինչո՞ւ համար սիրուելէ յետոյ չա-րաչար լքուեցար, ի՞նչէ այս գազանիքը, և դու ինչո՞վ կրնաս մխի-թարուիլ այժմ, զաւակովդ, ա՜հ, կը հասկնամ, բայց զաւակդ կա-րո՞ղ է իր հօր մեղքը քաւելու, նա կարո՞ղ է սիրաբեկ սիրտդ վերա-չինելու իր նախկին բոլոր ատաղձով ու կատարելութեամբ. ո՞ր է

քու երբեմնի սիրականը, նա քեզ կը վերադառնա՞յ երբէք, իսկ եթէ ապրէր՝ դու չպիտի ապանուէիր վրկանքով. . . : Ինչո՞ւս խեղաթիւրել ահաւոր ճշմարտութիւնը, տգիղ իրականութիւնը, ինչու՞ չկառչիլ յոռետեսան դէմ, ինչպէ՞ս ներել մարդասպանին որ ոչինչով կրնայ փոխարինել իր թափած արիւնը. ինչպէ՞ս կարելի է մեր կուրծքին վրայ տաքցնել իժը, որ սահմանուած է մեզ իր թոյնով մահացնելու. . . :

— Ես իմ զաւակէն ոչինչ կսպասեմ իբր փոխարինութիւն իմ պարտականութեան, որով մինչև իսկ իմ կեանքը կը զոհեմ զինքը երջանիկ տեսնելու համար, հայր, մայր, ամուսին, Աստուած, կը ժպտունին անոր մէկ ժպիտին համեմատութեամբ, ես մարմնացած երջանկութիւնն եմ այդ ժպիտով. . . : Եթէ ամուսինս վիս լքեց ու թերևս ասոր համար իր անձը պատժեց, ասդին ինձ թողուց զաւակ մը, որ կարող է իր հօր պակասը իր անձով լրացնել. նոյնը պատահեցաւ և քեզի, եթէ զաւակդ ապրէր՝ կը կարծեմ որ չպիտի հակառակէիր իմ խելքին. վրէժի ոգին արդէն մեռած պիտի ըլլար քու մէջդ. . . : Տես՛, օտարին լքած որբը, անանուն որ դեպիր մը, ինչպէ՞ս կը յանկուցանէ քեզ, ըսէ ինձ այժմ, Որբէլա, այդ երախան, զոր կը դիեցնես այսքան գուրգուրանքով եթէ լինէր քենէ ծնած՝ ինչ պիտի ընէիր դու. . . :

— Ա՜ս . . . մրմնջեց Որբէլա, և իր յոգնած գլուխը հակեցաւ երախային երեսին, որ արդէն թողած էր ստինքը ու կը քնէր անշուշտ հրեշտակներու հսկողութեան տակ:

— Ա՛հ, դու կուլաս, գոչեց Վիրգին եռանդով, ուրախ եմ բարութեան յաղթանակը տեսնելով, որ քեզ կը տանի մինչև օտար երախայի մը մայր լինելու առաքինութեան . . . :

Որբէլա չէր կորոշ զսպել իր յոյզը, և որպէս զի չունչ առնէ՝ ելաւ իր տեղէն ու տարաբաղդ մանկիկին օրորոցին մէջ տեղաւորելու. դարձաւ թիկնաթոռին ու երեսը երկու ձեռքերովը ծածկեց, վասն զի կուլար:

Վիրգին չարունակեց:

— Այսպէս ուրեմն, եթէ զաւակդ ապրէր՝ դու պիտի մոռնայիր չարը, քանի որ կը կրկնեմ, ընկեցիկ որբ մը քեզ կ'առաջնորդէ դէպի մայրական պարտականութիւն . . . :

— Օ՛հ, լսէ՛, լսէ՛ . . . գոչեց Որբէլա հնձկլտանքով, ես դըժբաղդ էի մինչև այս գիշեր, իսկ հիմա կ'ուզեմ ապրիլ քենէ օրինակելով նկարագրի դասը . . . :

— Գնա՛ հանգչիլ հիմա, դու շատ յոգնած ես, խեղճ աղջիկ:

— Ո՞ւր երթամ:

— Սենեակդ:

— Երբէ՛ք, ես չեմ ուզեր լինել բաժնուիլ, իսկ եթէ քեզ համար անկարելի է իմ այս փափաքը պահել, ես այժմէն կը լքուիմ

փողոց. բայց ո՛չ, ես չեմ գաղուխը քենէ, ես քո քայլերուն պիտի հետևիմ, ես քու չուքով պիտի սուտհրուիմ. Ծետոյ, ո՛վ պիտի խնամէ այս որդեկիրը։

— Դու, և քանի որ այսպէս կ՚ուզես, ե՛կ բաժնել իմ անկողինը, աւելի աղէկ, ես չատ կաթոցած եմ քեզի։

— Գիտեմ։ Դու, Վիրգին, ինէ ոչ նուազ տառապեցար, իսկ եթէ չարը տակաւին չէ քեզ խորտակած՝ նա մի բոլորովին տարբեր արգելքի առջև ընկճելուն համար է . . . այնպէս որ եթէ այդ արգելքը գոյութիւն չունենար երէցկինին անձին վրայ՝ դու արդէն կորսուած էիր . . . ։

Որբէլա զօրաւոր էր այժմ, չոր էին աչքերը, իր վիրջին խօսքերը խուլ որոտումով կ՚արձակուէին։

Վիգրին փութաց հարցնելու։

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես . . . ։

— Շատ բան, բայց այս գիշեր ոչինչ մի՛ հարցներ, վաղը միւս օր, վերջապէս օր մը դու կը տեսնես քեզ հալածող ոճրագործի քու ոտից առջև փչրուիլը, դու կը լսես և իմ պատմութիւնը, թէ ո՞վ եմ ես, ո՞վ է այս պիտակը, որ ինձի, ահ, միայն ինձի վճակուած է մնուացանել, խնամել ու սիրել . . . այո՛, սիրել իմ արեան բովանդակ կրակով . . . ։

— Որբէլա, դու կը գառանցես, դու վախ կուտաս ինձի։

— Դու փրկուած ես, Վիրգին, վատահ եղիր, եթէ մինչև այսօր չհևեցայ՝ պատճառն այն է որ պարտականութիւններ ունէի կատարելու այս անբարոյական աշխարհին մէջ . . . ։ Քանէ գատ ոչ ոք պիտի կարենար այս յարկը վերադարձնել ձիս, հոս ոճիրներ գործուեցան, և հոս պէտք է անոնց անէծքի հատուցումը վճարել, վասն զի եթէ տակաւին ապարէզը բաց թողուի՝ պիտի կրկնուին այն ոճիրներն իրենց նախկին հանգամանքէն աւելի ծանր և ահաւոր անառակութեամբ . . . ։ Կը տեսնե՞ս, այս պարագային մէջ ներման վարդապետութիւնը կը դադրի դեր ունենալէ մեր կենցաղին համդէպ, որովհետև կան ի ծնէ ոճրագործներ, որոնց գոյութիւնը նոյն ինք ոճիրն է։ Աստուած պատուիրեց մարդուն չախչախել օձին գլուխը, ուրեմն նոյն Աստուածը չէր արտօնուած փոխել իր վճիռը . . . ։ Ես այսպէս կը հասատամ երկնային արդարութեան, որուն գործադիր իշխանութիւնը պէտք է վարէ մարդ էակը, և նա որ կը թերանայ իր պաշտօնի մէջ, նա մեծագոյն անհաւատն է . . . ։

Այսպէս խօսելով Որբէլա այդ երբեմնի պարզ ապչիկը, կը մեծնար Վիրգինի աչքին. Վիրգին անոր մանկամարդ անձին վրայ կը տեսնէր հրեղէն հրեշտակը, որ երկինքէն իջած էր Դրախտն ապականող մեղսագիալ նախամարդն ալոտաքաելու համար. ո՛վ էր Տէր Մնակ հօր արտավայրը պղծող չարագործը, ի՞նչ տեսակ ո-

ճիրներ գործած էին հոն, իրենց արկած կ'ապառնար իր անձին, որուն համար եկած էր Որբէլա իրը անաչառ և անողոքելի դատաւոր։ Այս եղաւ Վիրգինի մտածումը և անգամ մը ևս հարցուց։

— Գոնէ չըսէի՞ր թէ ևրբ պիտի տեսնեմ ու լսեմ քեզ յուզող ներկայացումը։

— Մաղթենք որ բնաւ չգայ բեմը, իմ ներկայութիւնը հաստատուն գրաւական մ'է այդ մասին, բայց ոճրագործներ, ըլլանք ամենէ խորամանկ ու նենգաւոր տեսակէն, միևնոյն տեղն յիմար են ու խելագար, հետևապէս և յանդուգն . . .։

Շատ չանցած բացուեցաւ ւղէտալի բեմը, որուն վարագոյրը սահմանուած է իջնել ներկայ պատմութեան վերջաբանը կնքելու համար։

[Շարունակելի]

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՏԻՐԱՀՌՉԱԿ ԱԼԻ ՐԻԶԱ ԵՒ ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ *

Ա

Վանի նախկին կուսակալը, իսկոյն զսպանակէ մղուած մէկու նման՝ ոտքի ելաւ և արագ քայլերով հեռացաւ մեզ առանձին թողլով։

Պահ մը խորհրդաւոր լռութիւն տիրեց. լռութիւն մը որ պարզապէս կը կատեցնէր զիս։ Այդ վայրկենին տարօրինակ մտածումներ կը խուժէին ուղեղս. կը մտածէի թէ անհրաժեշտ էր Ալի Րիզային սուտերը՝ իր իսկ ներկայութեանը հերքելու, երևակին պատրաստ թէ վա՛տ մը, ստախօս մ'էր ինք. բայց թէ ինչո՞ւ ամբողջ խոսակցութեան մէջտեղին չէի կրցած ընդվզումի բառ մ'իսկ արտասանել, ահա՛ ճիշտ այդ կէտն էր որ կը խղճահարէր զիս։

Նորանոր մտածումներ սակայն մեղմացուցին բարկութեանս թափը և չատ չանցած՝ յստակօրէն կը տեսնէի թէ բնածին խոհեմութեան մ'արդիւնքն ըլլալու էր լռութիւնս, ապ թէ ոչ չպիտի կրնայի Ալի Րիզայի խոստովանութիւններն այնչափ մանրամասնուած եղանակով իմանալու։

Այս մխիթարութեամբ՝ պահ մը դադրած ծովին կոհմն ուղղեցի. հեռուն հորիզոնին կոյսէն, սևորակ տմպեր կը յառաջանային և կը բարձրանային դէպի վեր՝ առտնճանալար քօլարկելով թափանցիկ երկնակամարը, այնպէս որ գիտցիկ օրուան պայծառութեան կ'յայտնէր մեղամաղձոտ մթութիւն մը։

* Տես Թիւ Ը, էջ 138։

Կծու քամին կ'սկսէր առաւօրէն փչել արեւմուտքէն դէպի արեւելք ու յանկարծ ծովին վրայ կ'կազմուէին անհանգարտ ալեակներ՝ որոնք իրարու վրայ թաւալելով, խելայեղ կ'արշաւէին դէպի ծովեզերք։

Փոթորիկն անխուսափելի էր։

Վայրկեան մը Գեղամի աչքերուն մէջ նայեցայ։ Բարեկամիս մըտահոգ արտայայտութիւնը ինծի ներշնչեց կուտար թէ խորունկ մտածումներու մէջ խորասուզուած էր ան. բայց կարելի չէր գուշակել թէ ինչ տեսակ խորհուրդներ գրաւած էին իր միտքը։

Ծանկարծ անհամբեր երեւոյթով մը.

— Ինչո՞ւ այդքան կը մտածես հարցուցի։

Բարեկամս նախ ժպտեցաւ, յետոյ քամիին դէմ պատսպարուելու մտքով վերարկուին օձիկները դէպի վեր քաշելով՝

— Կը մտածեմ թէ, պատասխանեց, ինչպիսի՛ կերպ մը գտնելու է որ Ալի Բիզայի բերնէն ճշմարիտ խոստովանութիւններ լսենք։

— Բայց, ընդմիջեցի, միթէ ամէն ինչ չըսա՞ւ։

— Ո՛չ, վրայ բերաւ բարեկամս, իր խօսքերը, ամբողջն ալ նախապէս պատրաստուած բանաձեւեր էին որոնց տակին պահուըտած է ճշմարտութիւնը։

Ինդի՛րը, բուն իսկ այդ ճշմարտութիւնը լուսաբանելն է, կը հասկնա՞ս։

— Այո՛, բայց ի՞նչպէս կարելի է ատիկա, հարցուցի մտահոգութեամբ։

— Եզանակը չատ պարզ է, եթէ երբէք փոթորիկը սաստկանայ։

— Զարմանալի բան, կը մրմնջէի կլուխս ցնդելով։ Ալի Բիզայի խոստովանութիւնը փոթորիկին հետ ինչ առնչութիւն կրնայ ունենալ։

— Ձիշտ հոս է չահեկան պարագան, աւելցուց Գեղամ. պէտք է որ քիչ մը համբերութիւն ունենաս որպէսզի հետաքրքրութիւնդ գոհացում ստանայ։

Այս բացատրութեան վրայ լուռ մնացի։ Քամին այնքան սաստկացած էր որ կարելի չէր այլեւս վերնայարկին վրայ մնալ։

Ամեհի ալիքներ կատաղօրէն կը բաղխէին մեր խեղճուկ նաւին որ խելակորոյս՝ ոչ ու ձախ կը տատանէր փետուրի մը նման։

Սոսկալի ցուրտ կ'ընէր, ինքնաբերաբար ուրթի եղանը, բայց սրահ իջնալէ առաջ՝ վերջին ակնարկ մը նետեցի կատաղի ծովին վրայ՝ որ քանի մը ժամ առաջ թափանցիկ հայելիի մը նման երկնքին կապոյտը կը խտացնէր իր մէջ, այնքան պղտորտրճ երեւոյթով։ Բայց հիմա, Աստուած իմ, ինչ ահարկու երեւոյթ։

Երկինք սմբոդովին մթագնած. ու ծովը, կատաղի քամիին ցնցումներէն դիւահար՝ այնպիսի սարսափելի տեսարան մը կը ներ-

կայացնէր որ սարսուռ կ՚ազդէր։

Սլահ իջանք։ Նաւին սաստիկ մունջութիւնէն կ՚սկսէի սրտի խառնուք զգալ. բայց բարեկամս, կատարելապէս անտարբեր՝ թաւշապատ աթոռի մը մէջ ընկողմանելով կը փութար գիրք մը հանել գրպանէն մինչ զարմանքով իրեն կը նայէի։

Ընդարձակ սրահին մէջ մեզմէ զատ ոչ ոք կ՚երեւէր. հազիւ երեսուն նաւին սպասաւորը մեր քովէն անցք մը կը կատարէր մօտակայ խցիկ մը երթալու համար, բայց ո՞ւր էր Սլի Բիլսն և իրեն ընկերացող գեղանի կինը որուն գմայլելի աչքերը՝ պահ մը առաջ՝ դիմեր էին դիս . . .։

Այո՛, ո՞ւր էր այն չքնաղ հրեշտակը որուն մէկ նայուածքն իսկ բաւական պիտի ըլլար հեչտագին տենչանքներով օրօրելու զիս, բայց աւա՛ղ, ամայացած էր սրահը և մեզ չրջապատող լռութիւնը՝ հոգիս ալ աւելի տխրութեամբ կը համակէր։

Զսիտի ուզեմ նկարագրել թէ անձկութեան ինչ նոպաներ անցուցի աւանձնութեանս մէջ՝ մինչ բարեկամս լուռ ու մունջ՝ իր ընթերցումը կը շարունակէր։

Վերջապէս տաժանելիօրէն իրիկուն եղաւ և զանգակին ազդարարութեամբը՝ սեղան նստանք։

Մեզի ընկերակից էին նաւապետները, հուժկու մարդիկ՝ որոնք չատոնց արդէն վարժուած էին արհամարհելու փոթորիկները, և որոնք, ուշագրաւ անտարբերութեամբ՝ կ՚ընթրէին մեզ հետ, զբաղելով խօսակցութիւններով համեմելով ճաշը։

Ապուրի պնակները վերցուելու վրայ էին, երբ մօտակայ խցիկի մը դուռը բացուելով՝ Սլի Բիլսի պլուխը դուրս ցցուեցաւ գոռնատ և մեռելատիպ երեսոյթով։ Ցայտնի էր թէ մարդը ծովախտէ կը տառապէր և սակայն գերագոյն ճիգ մը կը կատարէր զսպելու համար իր տկարութիւնը։

Սլի Բիլս, դեղնելով եկաւ բարեկամիս մօտ տեղեկութիւն թերևս ինձմէ խորշելով, բան մը որուն համար պարզապէս կը ծնոր հաւորէի ինքզինքս։

Գեղամ ո՛րան դուարթ կը ճաշէր նաւապետներուն հետ և ինծի ալ նշան կ՚ընէր իր օրինակին հետեւիլու. բայց ոչ միայն քաղցրութիւնը կորսուած էի ախորժակս ալ նաև՝ աւեսակ մ՚անսովոր տխրութիւնը կրսած էր դիս, որովհետև մէկ կողմէ Սլի Բիլսային ներկայութիւնը և ծովախտին պատճառած գլխու պտոյտը մըւս կողմէ ալ՝ գեղանի կնոջ հոգիս մէջ ծնցուցած կարօտը անբաւարելի զգայողութիւններ կ՚արթնցնէին էութեանս մէջ։

Վերջապէս սուրճերը հրամցուցին և նաւապետները՝ առանց վայրկեան մ՚իսկ կորսնցնելու, մեկնեցան սրահէն, զիս, բարեկամս և Սլի Բիլսն առանձին թողլով։

Իրենց բացակայութեամբը նորէն խոր լռութիւն տիրեց ու բա-

րեկամս դարձեալ գիրքն առնելով անկիւն մը քաշուելու վրայ էր երբ Ալի Բիզա, պատատագին ձայնով մը՝

— Տօքթո՛ր, ըսաւ, քիչ մ՚առաջ յայտնեցիք թէ կարող էք ծովախտը բժշկել, քանի մը ժամէ ի վեր տակաւին կերպով կը տառապիմ, պիտի հաճի՞ք զիս ալ բժշկել։

Ոչ՝ միայն ախորժակս կորուսած եմ այլ նաև գլխու պոյտ կը զգամ։ Եթէ ազատէք զիս այդ տագնապներէն, միշտ շնորհապարտ պիտի մնամ։

Գեղամ՝ Ալի Բիզայի խօսքերուն վրայ պահ մը սեղանին վրայ զետեղեց գիրքը և իր սովորական լրջութեամբը սկսաւ ուշի ուշով շնչել Վանի նոսակին կուսակալին աչքերն ու բազկերակը։

Երբ իր զննութիւնն աւարտեցաւ՝ պահ մը լուռ մնաց. բայց Ալի Բիզա որ տագնապի մատնուած էր՝ առանց կարենալու իր անհամբերութիւնը զսպել.

— Տօքթո՛ր, յարեց դարձեալ, պիտի բժշկէ՞ք զիս։

— Այո՛, պատասխանեց Գեղամ, միայն կէտ մը կայ զոր պէտք է նկատի առնէք։ Ոչ միայն ծովախտ կը տառապիք՝ այլ նաև ձեր ջղային դրութիւնը խանգարած է յուզումներու հետեւանքով։

— Այո՛, այո՛, շատ ճիշտ դուշակեցիք, ընդմիջեց Եըլ-Օղլի տըխրահնչակ ախոյեանը։ Կուսակալութեան օրով խիստ տագնապալի օրեր անցուցած եմ. . . ։

Կարելի չէ՞ր որ ջղային դրութիւնս ալ կանոնաւորէիք։

— Ինչպէս որ կը փափաքիք, պատասխանեց Գեղամ, գրեթէ անտարբերութեան շեշտ մը տալով իր խօսքերուն ու շարունակեց.

— Ջիղերը հանդարտեցնելու միակ դեղանակը քնէածութիւնն է. նաև այդ միջոցով է որ ձեր ծովախտն ալ պիտի անհետանայ. . . ։

— Մագնիսականութի՞ւն լսել կուզէք յարեց Ալի Բիզա վրդովումով։ Անկարծօրէն լսելով, կը սոսկամ այդ գիտութենէն. . .

— Լա՛ւ ուրեմն, պատասխանեց բարեկամն արհամարհանքով, պէտք չունիմ անշուշտ ձեզի բռնադատելու որ փորձի ենթարկուիք. տակաւին ձեր պիտանիք բանն է. ու Գեղամ, գիրքն առնելով սեղանէն հեռանալու վրայ էր՝ երբ Ալի Բիզա դարձեալ պատատագին՝

— Ներեցէ՛ք, յարեց, կը ցաւիմ որ փորձառութիւնը զիս յուսահատ և կասկածոտ ըրած է. թէև կը փափաքիմ որ բժշկէք զիս, բայց սրտի կատարեալ անդորրութեամբ այն ատեն միայն պիտի հաւանին վճռին՝ եթէ ձեր բժշկական վկայագիրը ցոյց տաք։

Այս խօսքերը շատ ծանր ազդեցին ինծի. խայտառակ մարդ, մտածեցի. ի՛նչ կատածոտութիւն. . . ու Ալի Բիզայի դառնալով՝

— Աւելի ակէկ է որ մեզ հանպիսատ թողուք ըսի, քան թէ ինքզինքիդ վանի մէջ երեւակայէք. ինչ հաւատարմութեամբ վկա-

յապիր կը պահանջէք։

Գեղամ, չատ աւելի հեռատես և գործնական՝ աչքով նշան ըրաւ որ լռեմ, մինչ Ալի Բիզա՝ արդարացումի բառեր կը մռլտար ու ճիշդ այդ վայրկենին, բարեկամս նախորդ կուսակալին դառնալով՝

— վայրկեան մը համբերեցէք ըսաւ, ու իր խցիկն ուղղուեցաւ, վերադարձին՝ գրպանէն մեծագիր պահարան մը հանելով Ալի Բիզայի երկարեց։

— Ահա՛, Սօրպօնի համալսարանէն ստացած վկայագիրս, յարեց, անշուշտ Փրանսերէն կը հասկնաք և կը յուսամ թէ այս վաւերաթուղթը պիտի կարենայ ձեր կասկածները փարատել...

Բարեբաղդաբար, վկայագրին մէջ, Գեղամի անունը Փրանսա. դարձուածքով մ՚այնպիսի օտարոտի ձև մ՚առած էր որ Ալի Բիզա ամենափոքր կասկածն իսկ չունեցաւ մեր Հայութեան մասին, ապա թէ ոչ՝...։

Հինգ վայրկենէն երիքս ալ արդէն բարեկամիս խցիկն առանձնացած էինք, ուր տեղի պիտի ունենար մագնիսական փորձը։

Գեղամ՝ ոտքի կանգնած՝ հրաման ըրաւ Ալի Բիզայի որ նստի և անոր ոչ ձեռքն ափին մէջ սեղմելով՝ պատուիրեց որ նայուածքը սևեռէ իր աչերուն մէջ։

Արդարև, խիստ ողորմելի արտայայտութիւն մ՚առած էր հայատեաց կուսակալը։ Այն անձը որ դեռ քանի մ՚ամիս առաջ, ահ ու սարսափ կը սփռէր Վանի մէջ՝ հիմա՛, բարեկամիս մոգիչ ազդեցութեան տակ, գառնուկի մը երևոյթն առած էր...։

Գեղամ, անթարթ աչքերով, իր մտքին ամբողջ ոյժը կեդրոնացուցած կը պահէր Ալի Բիզայի վրայ, այնպէս որ քանի մը վայրկենի մէջ ենթական կ՚սկսէր երազուն արտայայտութիւն մ՚առնել։ Աչքերուն կոպերը չզածգօրէն կը բացուէին և կ՚գոցուէին ու արցունքի կաթիլ մը ակնոցին տակէն վա՛ր կը սահէր...։

Հոգեբանական վայրկեանը գրեթէ հասած էր։ Տխրահռչակ կուսակալը հետզհետէ կը կորնչնէր գիտակցութիւնը և չատ չանցած՝ մագնիսական խորունկ քունի մը մէջ կը խորասուզուէր...։

Ծանր, տաժանելի վայրկեան մ՚անցուցինք.... բարեկամս, ժամացոյցին նայելով՝ սկսաւ հետևեալ թելադրութիւնները (suggestion) կատարել։

— Հիմա՛ խորունկ քուն մը կը քնանաս և մինչև որ չարթնամ՝ չպիտի արթննաս.... կը լսե՞ս։

Այսուհետև, ո և է ճամբորդութեան առթիւ, չպիտի տատապես քնա՛ս ծովախտէ։ Եթէ փոթորիկ պատահի՝ չդային դրութիւնդ պիտի կրնայ տոկալ ծովախտին.... ատամոքդ չպիտի խանգարուի.... այսուհետև յուզումներ ալ չպիտի ունենաս...։

Հիմա՛, կը պահանջեմ որ պատմես թէ ինչ էր այդ յուզումնե-

բուն չարժուածիթը . . . . պիտի պատմիս աւանց վերապահութեան և պիտի խօսիս կատարեալ անկեղծութեամբ. բերանդ բաց և խօսէ . . . .

Ալի Բիզայի չրթունքները չդաձգօրէն չարժեցան, բայց թերանը քառ մ'իսկ չկրցաւ արտասանել։

Ա՛յն ատեն, Գեղամ, թեւադրութիւններն աւելի ուժգնօրէն կրկնելով՝

— կը պահանջեմ որ խօսիս, յարեց. սկսի՛ր մէկ . . . . երկու... երե՛ք . . . ։

Այս ստիպման վրայ, Ալի Բիզա սկսաւ վերջապէս խօսիլ, ըսելով՝

— Ծուզումներուս պատմութիւնը շատ հետաքրքրական կը տանի զիս. կը դիտեմ որ յուզումներովս կը հետաքրքրուիք զիս բժշկելու համար, բայց անոնք՝ սերտօրէն կապուած են կինսապրութեանս հետ։

Պէ՛տք է կեանքս ձեզի պատմեմ, որպէսզի չլսխտաւոր վիճակս ըմբռնէք . . . .

(Շարունակելի)

Մ. Ճ. ԽՏՃԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ Գ. ԶՇՄԱՐՏԱԽՕՍԵԱՆ

Իզմիրի հայ ընկերութիւնը իր չնորհալի ներկայացուցիչներէ մին կորնցուց, և այս տողերը գրողը՝ իր թանկագին մէկ բարեկամուհին։

Այրի Տիկին Վասիլուհի Գարբիէլ Ճշմարտախօսեան որ արտ առողջ հիւանդութեամբ մը կը տառապէր երկար տարիներէ հետէ և որ վերջերս Քորտէլիօ հաստատուած էր՝ այդ գիւղաքաղաքի բարեխառն օդէն եթէ ոչ բոյժ՝ գէթ մեղմացում մը գտնելու համար իր ենթարկուած բուռն տխուրին, այս վերջինին ստացած մահաւիթ աւտակութեան չկրնալով վերջապէս դիմանալ Փետրուար 11ին չորքշաբթի իրիկուն վախաուն և հինգ տարեկան հասակի մէջ աւանդեց իր մաքուր հոգին՝ խորունկ տխրութեամբ համակելով իր ազգականները և բազմաթիւ բարեկամները։

Ոչ բժշկական ճարտար խնամքներ և ոչ անձնուէր հոգածութիւնք չկրցան դժբաղդաբար սանձ մը դնել իր դժնդակ հիւանդութեան՝ որ ի վերջոյ տապալեց իր չքնաղ զոհը անլուր ցաւերէ ու տառապանքներէ ետք՝ որոնց անմռունչ համակերպութեամբ կը

տանէր խեղճ տիկինը՝ իր տոկուն կազմի շնորհիւ մինչև վերջին օրը պայքար մղելով արիաբար։ Մեռնելէ երկու օր յառաջ խօսիլ կըրցած մէկ պահուն ըսաւ մեզ. «Եթէ միտնիմ գրէ որ չա՞տ՝ խի՞ստ չատ տառապեցայ»։ Եւ սակայն իր բոլոր չարչարանքի հակառակ երբէք չդադնացաւ իր քաղցր ու համբոյր քնութիւնը, ինչպէս նաև օր մը բոպէ մը իսկ չկորսնցուց իր այն ֆիզիքական, մտաւորական ու բարոյական շնորհները որք զմայլում կը պատճառէին ամէնուն։

Տիկին Գաբրիէլ՝ դուստր Տաճկաստանի առաջին հայ բժիշկ Սերչօյ Սերչօյեանի՝ որու ընդարձակ կենսագրականը գրած է Տօքթէօր Թորգոմեան Հանդէս ամսօրեայի մէջ, աւանդին կ՚ապրէր՝ կորուսած իր երեք սիրուն զաւակները՝ որոնց մահը դաշունած սրիւնած էր իր մայրական սիրտը, և երկար տարիներէ հետէ կորուսած նաև իր ծանօթ ամուսինը Գաբրիէլ էֆէնտին՝ կրած դառնակսկիծ կորուստներովը գերեզման իջած տարաբաղդ հայր։

Իզմիրի հայ ու նաև օտար ընկերութիւնէն ո՞վ չէր ճանչնար ողբացեալ տիկին Գաբրիէլը, այդ պեղանի, լեզուանի, գիրապանցապէս առաքինի կինը՝ ամենէ յարգուած, ամենէ սիրուած, ամենէ փընտռուած։ Ազնիւ, զգայուն, բարերարոյ, բարեկիրթ, բարեսիրտ, պատրաստակամ ամէնու ծառայելու, բարեկամ և ասպնչական աղքատին։ Ի քնութա ուշիմ ու խելացի՝ տեսնոց մնծ ուսմունք ստացած ըլլալու գրոց բարեկամ և ուսանելու յաւէտ հետաժուտ՝ իր հիւանդութեան ամենէ ցաւագին օրերուն մէջ անգամ կը հետաքրքրէր ազգային, քաղաքական ու նաև գրական խնդիրներով։ Օրուան թերթերը կարդալ կուտար ուրիշներու, և մերթ ընդ մերթ իսկ կը կարդար անյագօրէն՝ բժշկական արգելքի հակառակ։

Վայելուչ չափով կատարուեցաւ իր յուղարկաւորութիւնը՝ որու կը նախագահէր Դուբեան Սրբազան, ի նկատի ազգականներու ու բարեկամներու ընծայեալ խումբի մը։ Ողբացեալ Տիկին Գաբրիէլ այն գրաւիչ ու համակրելի դէմքերէն մին է՝ որք երբէք չեն մոռցուիր, և որոց անունը կը յիշուի միշտ գուրգուրանօք ու կսկիծով. . . .

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ՏԻԱՐ Ղուկաս Վարպետեան որ երկու ամսէ ի վեր Եւրոպա կ՚գտնուէր անցեալ շաբաթուան մէջ վերադարձաւ քաղաքս, նոյնպէս Մանչէսթրէ քաղաքս ժամանեց Տիար Մարքօ Պ. Պաքրճեան։

ՍՏՈՑԳ աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ Ազգ. Հիւանդանոցի Տեսուչ Տիար Մ. Մինասեան իր հրաժարականն տուած է կանխելով Հոգաբարձութեան հրաժարման ծուանկանն որ կ՚ըսուայ ներկայ ամսոյն վերջը։

ԹՈՎՄԱՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

Հայ քանահիւսութեան և գրականութեան հորիզոնէն կ'անհետանայ եզական դէմք մը, ծագումով կէս մը օտար՝ այլ կեանքով, գաղափարով և մանաւանդ զգացումով ու լեզուով հայ կարկառուն դէմք մը որ գրական գործունէութեան տեսակէտով բնութիւնը կեանքի մը ալեւոյթին մէջ հրաժեշտ կուտայ աշխարհէն և կ'դիմէ դէպի յաւիտենական հանգիստն։ Այս դէմքն է Թովմաս Թէրզեան որու մահուան գոյժը կ'բերեն մեզ Պոլսոյ թերթերը, և որու կենսագրական մի քանի խոշոր գիծերը կ'ներկայացնենք հոս րագելով Բիւզանդիոնէն։ Թովմաս Թէրզեան ծնած է 1840ին Իզմիրի մէջ, իր հայրը եղած է Իզմիրցի լատինացած արեւելցի մը՝ ըստ ամենայն յատնական և ըստ այլոց հայկական տոհմէն, իսկ մայրը Քօրսիքացի Աննա անուն իտալացի կին մը։ Մտողական այս խառն միութիւնը և ծնողական դաստիարակութիւնը մեծապէս ազդած են իր վրայ՝ պահելով միշտ զինքը դասական մեծագոյն ազգերու յատնական և իտալական գրական ազդեցութեան տակ։ Թովմաս չատուռ կը զբաղուի հօրենական խնամքին և մայրը 1852ին իր զաւակը կ'յանձնէ Վենետիկի Մխիթարեան հայրերուն՝ իբր աշակերտ Ռափայէլեան վարժարանին ուր քիչ ժամանակի մէջ կ'տորվի հայերէն և հին յատնարէն և իտալերէն լեզուները, իրմէ ուսուցիչ ունենալով հոյակապ հայագէտներ՝ Ալիշան և Բագրատունի որոնք դասական հայերէնի, պերճկուութեանց հետ իրմէ կ'ներշնչեն ազգային ոգի և հայուզգացում։ 1857-58 կ'պատնայ Պօլիս ուր իբր հայ գրագէտ հաստատուի Թէրզեան իր ասպարէզը կ'սկսի մանաւանդ դասախօսութիւններով մերթ ընդ մերթ կազմակերպելով թատերական, նեղկայացումներ Խասգիւղի մեծամեծներու տուներուն մէջ, նեղկայացումներ որոնք յետոյ հանրային դահլիճներ մը տասած են։ Հայկական թատերախումբի մը կազմութեան։ Թէրզեան մեկ կողմէն կրթական գործին նուիրուած ատեն՝ միւս կողմէն չարտօնակած է արտայայտել թատերգութիւններ, քանաստեղծութիւններ ու այլ գրական հատուածներ, իր առաջին գործը եղած է Սանակերեմի տաղեր ուր հայերէն գրաբար մարմանուիթիւնը յատնարէն բնագրէն, իր ինքնագիր ամենէն ապրած գործը եղած է Սանդուխտ Կոյտը որ դարձեալ ներկայացումներ ունեցած է և որու տպագրութիւնը կ'ըսուի թէ արդիւնք է Պալեան Ցակոբ պէյի յորդորներուն։

Ազգային շրջանակի մէջ Թէրզեանի ամենէն նշանակելի պաշտօնավարութիւնը եղած է Կեդրոնականի Փրանսերէնի ուսուցչութիւնը։ Իբր ուսուցիչ Փրանսերէնի և իտալերէնի՝ պատրաստած է Անիի ոճով երկու դասագիրքեր որոնց Փրանսական բաժինը քանի մը

տպագրութիւններ ունեցած է։ 1892 ին թարգմանած է նաև Քարմէն Սիլվայի Աստուան որ առանձին հատորով ալ լոյս տեսած է։

Թէրզեան իբր քաղաքացի պարկեշտ և պատուաւոր հայր եղած է, իր զաւակներուն տալով խնամեալ դաստիարակութիւն և զանոնք պատրաստելով իբր օգտակար քաղաքացիներ։ Իր անհետացումը զգալի պակաս մը կ'թողու հայ դասական գրականութեան և քանասիրութեան համար և իրական կորուստ մը կ'պատճառէ հայ ազգային գրասէր շրջանակներու մէջ։ Ամբողջ թիւնս իր անկեղծ վշտակցութիւնները կ'յայտնէ Թէրզեան ընտանիքին և իր պարագաներուն իրենց կրած այս դառն կորուստին առթիւ։

Ս. ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

ԵՒ ՏԵՂԱՊԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ երկուշաբթի օր Աժան. Ս. Պատրիարք հօր հպատակութեան փոխոխման Իրատէն եղած ըլլալով, Ն. Սրբազնութիւնը յաջորդ օրն իսկ Խառն ժողովոյ հաղորդած է Իրատէին ատացումն և Տեղապահ ընտրելու խնդիրը անոր նկատողութեան յանձնած։ Թէև յարդ Ս. Հայրապետին պաշտօնին վաւերացման լուրը չէ հաղորդուած էջմիածին, սակայն Բ. Դրան մէջ հպատակութեան փոփոխութեան վերաբերեալ ձեռնհասութիւնները լրացած ըլլալով, պիտի հաղորդուի Ռուս կառավարութեան, որպէս զի նորընտիր Հայրապետն իր Աթոռը հրաւիրելու մասին պէտք եղած գեկուցումն ընէ Ս. Էջմիածին Ադգ. Վարչութիւնը իր անցեալ չորեքշաբթի օրուան (11 փետր.) նիստին մէջ կատարած է տեղապահական ընտրութիւնը, այդ պաշտօնին կոչելով Պաբերդի Առաջնորդ Տ. Յովհաննէս Եպիսկ. Արշարունին որ Իզմիրլեան սրբազանի ձիւնասունն է։ Վարչութեան այս որոշումը հաղորդուած է գատական նախարարութեան և միևնոյն ատեն հեռագրուած է Արշարունի Սրբազանին որ հնարաւորին չափ մէկ երկու օրէն Պոլիս երթալով պիտի ձեռնարկէ իր պաշտօնին վաւերացման գործին հանձնելէ յետոյ։

Ներընտիր տեղապահի կարողութեանց և իր այդ պաշտօնին յարմար ունեցած յատկութիւններուն մասին կարծիքները կը տարբերին, և իր բնական ջղային և դիւրագրգռ վիճակը և անաչառ նկարագիրը կասկած կ'ներչնչեն օգտակար պաշտօնավարութիւն մը ունենալու մասին։ Մաղթենք որ Արշարունի Սրբազան կարենայ իր պաշտօնը արդիւնաւոր ընծայել ազգին՝ մանաւանդ ներկայ կացութեան մէջ ուր կեդրոնի և գաւառի բազմատեսակ գործերը սրագ և անմիջական կարգադրութեան մը կ'կարօտին։

ԱԲԵԼԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Անցեալ ուրբաթ օր քաղաքս հաստ. ԱԲԵԼԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ հայկական թատերախումբը, որու անհամբեր կ'սպասէին բոլոր թատերասէրները։

Նոյն գիշերն իսկ սկսաւ իր ներկայացումներու շարքը սկսելով՝ Շիրվանզատէի «Պատուոյ համար»էն։ Շաբաթ գիշեր «Շիլլերի Աւազակներն» էին, կիրակի ցերեկ «Ալպոնքի հովիտը» Ահարոնեանի, և կիրակի գիշեր «Պէտք չէ» ու «Ազահարզանի անակնկալները»։

* * *

Առաջին անգամ էր որ հայ ըլլալուս հպարտութիւնը կ'զգայի և այդ հպարտութեան գգացումը ներշնչողն եղաւ եւեթ մէջ հայկական թատերախումբը և մանաւանդ պ. Յ. Աբելեան և պ. Ա. Արմէնեան, Տիկին Արմէնեան, Տիկին Զապէլ, Տիկին Պուրժալեան, Օր. Անահիտ, պ. Քերոյեան, պ. Ղազարեան և ըստ կարգի բոլոր խումբի անդամները։

Մայրաքաղաքի թերթերը չափազանցութիւններ ըսած չէին Հայկական թատերախումբի մասին ընդհակառակն, բայց գրիչ մը անզօր է բնականաբար պատկերացնելու այնպէս, ինչպէս որ է իսկականին մէջ դերասանի մը տաղանդը իր կատարած այլազան դերերու մէջ, չափահ կրնամ ալ ես մի խօսիլ այդ խմբի դերասաններու մէջ միոյն տաղանդին ու կարողութեան վրայ, որովհետև պիտի կ'գերազանցին և այդ ներդաշնակութեան մէջ է արդէն յաջողութեան բուն պատանիքը։

Եւ սակայն այդ յաջող, այդ ինքնատիպ խումբը գտա՞ւ Իզմիրցի հայերու կողմէ իր ակնկալած քաջալերանքը։ Տարակուսելի է ահա այդ հարցումի գոհացուցիչ պատասխան մը տալու պարագան, չենք գիտեր թէ ինչ կ'ուտածեն Հայ թատերախումբի երկու համակրելի տօնէնները, բայց մեր կարծիքով Իզմիրի Հայ Հասարակութիւնը պատուածին չափ չվարկը տեսնելու, ուսնելու, կրթուելու, յուզուելու, զայրանալու, խղճալու, բղծկելու և բան պարագային ծպտելու, խնդալու, զուարճանալու։

Թատրոնը պիտոյ մէ, ոչ թէ երևակայական, վերացական, այլ ճշգրիտ, իրական, տեսական, և երբ նկատի առնենք թէ այդ թատրոնի բեմին վրայ կան խիստ յաջող, ներշնչող դասատուներ, որոնք պիտոյ կիյ իրենց դերին, գիտեն յուզել, պատկերացնելով մարդկային ամէն տեսակ հոգեկան բուլիրը։

Եւ եթէ Իզմիրի Հայ հասարակութիւնը չկրնայ օգտուիլ և միանգամայն անոնց պակի քաջալերել այս տեսակ անհման խումբ մը, չպիտի տատամսինք ըսելու թէ այն չունի ճաշակը թատրոնի կամ բեմի քարը արժանի չէին և չկրնար գնահատել այն ծառայութիւնները, որոնք պէտք էր ակնկալել անոնցմէ։

Աբելեան-Արմէնեան խումբը որ թերևս մեծամեծ յոյսերով կը դիմէր քաղաքս, պէտք չէ որ յուսախաբ ըլլայ Իզմիրցիէն և մենք

գոնէ մեր արուեստապէտի ճաշակը բարձր բռնելու համար պէտք է կոնդպտունդ դիմենք լիաեբավայրը, վայելելու համար արուեստագէտներով կազմուած այդ անուանի խումբին խաղացած թատրախաղերը, գործնականապէս ցոյց տալով թէ մենք ալ գիտենք գոհացնել և մանաւանդ թէ մենք ալ ճաշակ ունինք և գնահատելու կարողութիւն։

ԵՕԹՆԵԿԻ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՒՍՈՒՄՆ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ կ'ընդունագրէ հետեւեալ Ա. ցուցակը որդեգրութեանց ի նպաստ Ազգ. երկս. վրժնց. Ձմիւռնիոյ 1903 - 1905 շրջանին համար.— Տեարք եւ Տիկնայք՝ Մանկի Փօթամանեան, Սարգիս Թազորեան, Յարութիւն Իվիլքճեան, Պօղոս Գերկամալեան, Շահան Սամ. Ոսկի, Գալուստ Բաթագեան, Խոսրով Եփրեմ, Աստուն Ամատունեան, Յակոբ Պոսմանճեան, Պօղոս Կոստանդ, Տիկնք. Սարգիս Սիվրիսարեան, Թազոր Սպարթալեան, Հռիփսիմէ Գազանճեան Մէյմէկ Օ. Ոսկի, Լոլօֆէք Գալեօզեան, Ալիօնիի 1/2 ական Օ. Ոսկի, Տեարք Մխիթար Ազնաւուրեան, Մխիթար Իվիլքճեան, Սհան Գուլումճեան, Թօրոս Թազուրեան, Յովհաննես Զաքրեան, Աբրահամ Պերկամալեան, Վահէ Սիվրիսարեան, Գաբրճեան որդիք, Գալապանեան եղբարք մէյմէկ Օ. Ոսկի, Տիգրան Գասպարեան, Մարգար Գօզուշեան, Յակոբ Կարապետեան, Սարգիս Համբարձումեան, Յակոբ Համբարձումեան, Մազաք Միհնասեան, Յարութիւն Հարոնեան, Միհրդատ Ղազարոսեան, Մեսրոպ Նուպարեան, Գաղտասար Սիւքիասեան, Տիգրան Տօնիկեան, Նիկողոս Օհանեան, Մարգար Օհանեան, Գրիգոր Բապտեղեան, Վահան Պարտիզպանեան, Գաս. Քրիստոնէական Միհնիի 1/2 ական Օ. Ոսկի. Գումար Ա. ցուցակի՝ 341/2 Լ. Օ։

ԱԶԳ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Սարգիս Մ. Գալապանեանի մահուան առթիւ. Տեարք՝ Մարգար Էքիզլէր 1/2 Օ. Ոսկի, Ստեփան Աւետիքեան 2 մէճ. Միհրան Գազտաղլեան 10 ֆր. Սարգիս Ց. Գալապանեան 2 մէճ. Ստեփան Ալճեան 2 մճ. Գ. Գաբրճեան ընտանիք 10 ֆր. Տիգրան Տօնիկեան 2 մէճ. Տէր և Տիկին Յակոբ Ձէվահիրճեան 1 Օ. ոսկի, Ղուկաս Էֆ. Եապեանէ 4 հնդկահաւ, 12 օխ. մաքարնա, 3 օխ. արդար իւղ, 41/4 օխ. գաշկավալ պանիր, Համբարձում Էֆ. Մոսիչեանէ 10 օխ հորթու միս, 10 օխ. բրինձ, Տիկին Մարի Տ. Գազտալլեանէ 45 հատ Քրիոնա իւր հանգուցեալ հօրը հոգւոյն համար, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Մ. Կոստանեանէ 1 Օ. ոսկի փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Տիկին Վասիլուհի Ճշմարտախօսեանի մահուան առթիւ, Ազգանուն էֆ. Յ. Կալիկեանէ 1 մէճ. փոխան ծաղկեփունջի Դպրեվ էֆ. Հալէպլեանի ամուսնութեան առթիւ։

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՀԱՒԹԵԱՄԻ կ'արձանագրենք Տիար Արամ Աւետեանի նշանախօսութիւնը Ազն. Ա. Մ. Գալեօզեանի հետ։ Տիար Ա. Աւետեան ծանօթ է մեր ընթերցողներուն իբրև կարող և մանագէտ բժիշկ ատամնաբոյժ, որ իր ուսումը ստացած է Ֆիլատելֆիոյ համալսարանէն և անոր փայլուն շրջանաւարտներէն է և որ քիչ տարիներու մէջ մեծ համբաւի մը տիրացաւ քաղաքիս մէջ։ իսկ Օր. Ա. Գալեօզ դուստրն է յուէտ ողբացեալ Մատթէոս Գալեօզեանի։ Լաւ ուսում ու կրթութիւն ստացած և հակառակ իր հարստութեան՝ տնտեսուհիկնի մը յատկութիւններով օժտուած է Սր. Ա. Գալեօզ։ Խմբագրութիւնս իր շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ խօսեցեալ զոյգին և Գալեօզեան, Աւետեան ընտանեաց և պարագայից այս ուրախ առթիւ։

ՏԵՂԱՑՈՅ գանազան հիւանդանոցներու մէջ կարեւոր դերը մը կ'բռնէ նաև Տաճկայ հիւանդանոցն որ ամենավերջին կատարելագործութիւններով օժտուած է, քաղաքիս կարեւոր բժիշկներէն շատեր կ'այցելեն այդ հաստատութիւնն և վերջերս յատկապէս հրաւիրուած է նաև քաղաքիս ծանօթ հայ բժիշկներէն Տօքթ. Տիգրան Թօփալեան, որպէսզի իր այցելութիւններով պատուէ հիւանդանոցը։ Հայոց եղած այս պատիւը յանձին Տօքթ. Թօփալեանի՝ իրեւ նշանակելի դէպք մը կարելի չէ նկատողութենէ վրիպեցնել։

ՍԱՒԱՉԻ մէջ ակում է հրատարակութիւն «Անդրանիկ» անուն գաւառական շաբաթաթերթ մը որու երկու թիւերը ստացանք. մեր շնորհաւորութիւնները մեր նոր պաշտօնակիցներուն, որոց յաջողութիւն կ'մաղթենք։

ՍԻԱՁԱՆԻՑ Հ. Ց. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթ «Դրօշակ» ի վերջին թիւը ծոր բովանդակութեամբ, նոյնպէս բազմաէջ և Հանդէս ամսօրեայ փետրվարի համարները, նոյնպէս պէսպիսուն բովանդակութեամբ մը։

Խմբագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, ՈՐԴԻ Վ. Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

NATIONAL UNION SOCIETY LTD.

ՈՐՈՒ ԳՈՐԾԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԱԾ ՈՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԱԾ Է

PHOENIX ASSURANCE COMP. LTD. Է

ԼՈՆՏՈՆ, ՀԱՒԱՏԱՏՈՒԹԻՒՆ 1782ԷՆ

	Անգլ. Ոսկի
ՀՐԴԵՀԻ ՃԻԿՂ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ	4,500,000
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՒՈՒԱԾՔ	1,500,000
ՄԻՆՉԵՒ ԱՒՏՕՐ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՎՆԱՍ- ՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՐԱՆԸՆ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ	30 000,000

Հաւուրածանօթ այս ընկերութիւնը 1893ին միակ POLICE *մը ստորագրեց 3,474,030 անգլ. ոսկիի հասարակ իբր ապահովագիրն ստացաւ Անգլ. ոսկի 33,821։ ինչ որ միակ* POLICE*ով մը կնճռուած ապահովագրութիւններու մէջ աննախընթաց պարագայ մըն է։*

Այս ընկերութիւնը ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ *կ'ապահովագրէ առեւտրական շէնքեր, ապրանք, կարասիք եւն. ընտրատուր պայմաններով։*

ԸՆԴՀ. ՆԵՐԿԱՅՑՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻԶՄԱՒՈՐ

Լ. եւ Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԻՒՆԻՕՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՄԲԱՆԵՕԼ

ՊԱՂՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ, ԿԵՒՆԴԻ ԵՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ԹԱՂԻՔ 59 ԹԻՒ

Rue de l'Arcade.

ՀԱՒԱՏԱՏՎԱԾ

1864Ի

Դրամագլուխ, տարիներ ի ւրկածներուն ետիւն եամ 80,000,000

ՏԱՐԵԱԿԱՆ ՀԱՒՈՒԱԾՔ

ԻՒՆԻՕՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՄԲԱՆԵՕԼ Ընկերութիւնը բացէն ayeuառ մըն ալ կուտայ, որուն ոյժովը (և այս առանց մանրամասնելու) մեր վճարելու պատասխանատուութիւնը բացի վճարուելիք կեանքի ապահովագրութիւններէն ԻՒՆԻՕՆ ՖԷՆԻՔՍ ԷՄԲԱՆԵՕԼ կը վճարէ համապատասխան կամ կէս և կամ մէկ երրորդ գումար մըն ալ բացէն (ապահովին կարեւորութեան չափով)։

Մեր ներկայացուցիչները պատրաստ պիտի ըլլան ընդհանուր գործակալութեան պրոսպեքթուսները, իրենց ծէշէնթները եւ ապահովական նամակագրական վրայ։

ՏԻՐԱՆ ԹԱՍՊԱՐԵԱՆ

آغوب بوستانجیان

ՀԷՐԷՓԷԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԻՋՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍՔԱՆՃԵԱՆ

ՀԷՐԷՓԷԻ ԿԱՅՍ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ հանրածանօթ և համբաւաւոր
արտադրութիւններէն կ'գանուին այժմ Իզմիրի սահմանադրին մէջ, ինչպէս
իսկ եւրոպական ևս ևս տեսակներ գերազանցող,

ՄԵՏԱՔԻԷ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՅՈՒՆԵՐ

ՊԼՈՒԶԻ ՀԱՄԱՐ ՏԵՍԱԿ ՏԵՍ ԿՈՒ ՄԵՏԱՔՍԵԱՑ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ

ԳԼՈՒԽԻ ՄԵՏԱՔՍԵԱՑ ՕԱԼՓԱՆԵՐ, ՄԵՏԱՔՍԵԱՑ ԹԱՇԿԻՆԿՆԵՐ

ԳԱԶՄԻՐՆԵՐ, ԶՈՒՀԱՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,

ՍԼՏՃԱՏԷՆՆԵՐ ԵԼՆ. ԵԼՆ

Կ'արժէ աչքէ անցնել ինչ որ իրապէս գրաւիչ է՝ առևտրի ո՛չ առաջ

BANQUE D'ORIENT
ՊԱՆՔ Տ'ՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Յունաստանի Ազգ. և Տըչանտի Ազգ. դրամատան կողմէ

Դրամագլուխ ամբողջութեամբ վրուած ֆրանք **10,000,000**

Կեդրոնատեղի ԱԹԻՆՔ

Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սելանիկ, Ալեքսանդրիա, և Գահիր

Գործակալութիւն ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան՝ դրամատունի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ, ինչպէս՝ գանձում և զեղչում Առևտրական թղթերու, Հիւպոթեկան վրը ճարմունք, առուծախ փոխագրերու և դրամներու, Աշխարհի զխաւոր քաղաքներու վրայ կուտայ վարկերու բացման գրեր, առուծախ ամենէ տեսակէ արժէթուղթերու, բացում ընթացիկ հաշիւներու, գրաւ արժէթուղթերու և ապրանքներու վրայ են. են։

ԱՒԱՆԴՆԵՐ

Պանք Տ'Օրիան կ'ընդունի գրամի Աւանդներ հետևեալ տոկոսով

1 1/2 %	3	ամսուան աւանդի մը համար
2 %	6	» » » »
3 %	1	տարուան » » »
3 1/2 %	2	» » » »
4 %	3	» » » »

Բարեգործական հաստատութիւններու աւանդներն վերևի տոկոսէն 1/2 % առաւելութիւն մը կ'ընդունին։

Ի տես վճարելի աւանդներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 100 Օսմ. ոսկիէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան 2 1/2 տոկոս մը կը յատկացնէ։

Պանք տ'Օրիան հաստատակութեան տրամադրութեան տակ դրած է, տնտեսական վարձքի մը փոխարէն իր հաստատութեան մէջ պահուած դրամատրկրներն, հոն դրամ և արժքատոր առարկաներ պահելու համար։

Էնթէրնասիոնալ
(L'Internationale)

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏԻՒՆԻԼՏՕՐՖ

Ընկերութիւնս ծովային արկածներու դէմ ապահովագրութիւններ կ'ընդունի, ամէն տեսակ ապրանքներու վրայ, խիստ նպաստաւոր գիներ րով և պայմաններով։

Իզմիրի ընդհ. ներկայացուցիչը

Ա. և Ա. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Լօրել Կոստանդ Սիւիհսոսհան թիւ 11, 12, 13։

ESTABLISHED 1782

PHŒNIX ASSURANCE COMPANY L^D OF LONDON

Գրամագլուխ և պահեստի գրամ Ա. Ո. 4,500,000 Տոլարիկան հատկ. Ա. Ո. 1,500,000

«ՖԷՆԻՔՍ» 122 տարիէ ի վեր հիմնուած ստոյգ հրդեհի ապահովագրութեան Ընկերութիւն մ'է և ցարդ հատուցած է տուեալ քան 27,000,000 Ա. Ո. Ֆլասաց հոլար։

«ՖԷՆԻՔՍ» կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ շէնք, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւոր պայմաններով, գիմել առ

Լիազօր Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE MARITIM

ETABLE A LONDRES

EN 1720

Թոպալեան Ապահովագրական Ընկ. իսա նպաստաւոր պայմաններով։ Մանաւոր պայմանագրութեամբ մը ընկերութիւնս կապահովագրէ նաև կըակի արկածներ, 10 օրուան պայմանաժամով մը Թերանոցներու (Docks) մէջ ինչպէս Անգլիա նաւերուն և գետաւոր տօքերու մէջ մինչպէս Մարսէյլի, Հաւրի, Համպուրկի և Ն.։

Իզմիրի Ներկայացուցիչ

F. BLACKLER

ՏՂԱՅՈՑ ԳԱՂՏՈՒՀԱՍԸ

ԱՍԹԵՆՈՒԹԻՒՆԸ *(Ոչխիկ)* պէտք է ամոքել ուշով դարմանել. ապա ոչ սակն հիւանդութեան ենթակայ նկատի ունենալ իր կեանքին բանալիպակ տեղապատկան մէջ փնտռանք պատճառ։

Հետևաբար ոչ բարի Մոցոդներ պէտք չունեցաւ գտնելու այս դեղը որ ամենաց գործածական է, որուն բարերար ազդեցութիւնը ապացոյց, անմիջական եւ տեւական է։

ԵՒ ԻՆՔՍՈՆ ՆՈՅԹԸ

որ պատրաստուած է մօրու ձկան իւղով եւ կիրի ու սօսայի հիբօֆօսֆիթով։

Այս դեղին գործածութեամբ ձեր պզտիկ հիւանդին ոսկորները պիտի վերակազմուին, պիտի զօրանան, մխաերը պիտի վերանորոգին զօրաւոր եւ առողջ կերպով։

Եւ ԾԱՒԻՑԻ ԶՈՐԱՑՈՂ ԴԱՐՄԱՆԵՐԸ են ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԵՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ։

GRANDS MAGASINS
DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & C.ie

ՍԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

P. ՔՍԻՆՕՓՈՒԼՕ եւ Ը.ին

ՍՏԱՑԱԾ Է ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փողկապներ, Շապիկներ, Օձիկներ, Գաւազաններ, Գլխարկներ եւն. եւն.:

Իսկ կանանց բաժնին համար, Գլխակներ, Զարդեր տեսակներ, Վզնոցներ, Էշարպներ, Ժապաւեններ եւն. եւն.

Տօները և (Occasion)ները վաղմտի **Ժ. ՏԱՎԷՐՕՆԻ եւ ԸՆԿ.**

Այժմ **ՓԱՒՓԱՓԵԱՆ – ՊՈՒՐՈՒՆԼԵԱՆ**

Տօներու առթիւ մեր հագուստեղինաց հարուստ և ճաշակաւոր մթերքը որ վերջերս ստացանք, յատուկ ԵՐԿԱՐՇԱԲԹԻՒ սկսեալ անմրցելի գիներով պիտի ծախուին:

Ց. Գ.— Ամէն ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրեր Մեծ վաճառում (Sale) ապրանաց մասնաւոր տեսակի մը վրայ խիստ զեղչեալ գիներով:

ՄԵՐ ՄԱՆՉՍԹԷՐԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թերթիս Մանչսթէրի գործակալութիւնը ստանձնած է Տիար Լազար Լազարովիչ, որու կրնան վճարել մեր բաժանորդներն իրենց բաժնեգիրներու արժէքը:

ՄԵՐ ՍԱՄՍՈՒՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Սամսունի թերթիս գործակալութիւնը ստանձնած է Տիար ՑԱՒՐՈՒԹԻՒՆ ՏԻՎԱՆԵԱՆ ուստի բաժանորդագրուիլ փափաքողք կրնան դիմել յիշեալին արձանագրուելու համար:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼԸ

Ի Կ. ՊՕԼԻՍ

Զբաղմանց պատճառաւ մեր նախորդ գործակալ Տիար Աբրահամ Թինճանեան հրաժարած ըլլալով Թերթիս գործակալութենէն, նոյն պաշտօնն ստանձնած է **Տիար ԽՈՍՐՈՎ ՀԱԼԱՃԵԱՆ**

ձէլալ Գէյ Խան Թիւ 42, Գահջէ Գարու Կ. Գօլիս

Ուստի կ'խնդրենք մեր Մեծ. Բաժանորդներէն որ Թերթիս հետ իրենց հաշիւները անոր հետ կարգադրեն այսուհետեւ:

Իսկ լրագրավաճառներէ ու ծախավաճառներէ կ'խնդրուի դիմել վերոյիշեալ հասցէին ստանալու համար Ա. Մատուլը:

HYGIÈNE BEAUTÉ

CRÈME SIMON

Վայելչաձէր կիները

ՈՐՊԵՍ ՆՈՒՃԵՆ ՊԱՀՊԱՆԵԼ

ՐՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԷՏՔ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՃԱՇԱԿՈՒԹ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՀՆԱՐՈՒԱԾ 1860

ԱՄԵՆԱՀԻՆ

ԳԵՂԵՑԿԱՑՆՈՂ ՔՐԷՄԸ

☞ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ —

— ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐՈՒ — ՀՈՏԵԼԻՆԱՑ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ —
— ՊԱՉԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ —

ԳՆԵԼՈՒ ԱՏԵՆ Լաւ Ուշադրութիւն Ընել —
— Վաճառականներն եւ Մարժել
ԿԵՂԾ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ —

ԲՐՆՁԱՓՈՇԻ
ՍԻՄՈՆ
ԱՌԱՆՑ ՊԻՍՄՈՒԹԻ

ՕՃԱՌ
ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆ
ԲԱՑԱՌՁԱԿԱՊԷՍ ՄԱՔՈՒՐ

☞ Ժ. ՍԻՄՈՆ -- ԲԱՐԻՁ ☜